

۱۵ اینجی عصرین قدرتلی شاعری

حبیبی

یازان و دوزه نلهین

ح . م . « ساوالان »

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۵ اینجی عصرین قدرتلی شاعری

حبیبی

بوتون چاپ و یاییئن حقلری مؤلفه مخصوص دیر .

یازان، تنظیم ائدن، یایان ح . م . (ساوالان)

۱۳۶۰

آتروپات کتاب اثوی

قیمت ۷۵ ریال

سا والاندان چاپ اولونموش كتابلار

- ۱ - «توركي ماهنيلار» - بيرينجي جلد ۱۳۴۱
- ۲ - «توركي ماهنيلار» - ايکينجي جلد ۱۳۴۳
- ۳ - «آپاردئي سئالرسا راني» چاپ ۱۳۴۵ يايئن ۱۳۵۷
- ۴ - «دوستلار گؤروشۇ»
ادبيات اوچاغى، سا والان و دوكتور جاويد ۱۳۵۹

بىرىنچە سۆز

۱۵- نجى عصرىن صۆن، ۱۶-نجى عصرىن بىرىنچى ربعىندە ،
شەروىننىڭ ئالەمىنى تەسۋىر ئىدىيە ، تۈرك دۇنياسىنىڭ ھەنر
دروەسىندە قارار تۇتمۇش بۇيۇك فۇلۇلى ۋە خۇشاللىق لىرىك
چىكىپ ، خىران ئىدىيە ۋە يازدىڭى غەزەللىرىدە ۋە بۇيۇك شەئىر
سلطانلارنىڭ ئىدىيە نەزىرىدە چىقارار ۋە ئىدىيە ، داھىيە ئىدىيە ئىدىيە
- يىپەك يولىنىڭ ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
مەلۇمات ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
مەلۇمات ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
تەننىڭ ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
بۇيۇك فۇلۇلى ، خىبىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
مەلۇمات ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە

ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە

ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە
ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە ئىدىيە

نین بیرچۆخ شعرو غزللرینی آغیر زحمتلرله توپلائیپ، چاپ
 ائتدیرمگه موفق اولمۇشدۇر. صونرا، آذربایجانین حرمتلی
 عالم‌لریندن پروفیسور حمید آراسلی دیر. اؤجمله‌دن «محمد علی
 تربیتین» (دانشمندان آذربایجان) کتابینین ۱۱۲ نجی
 صحیفه‌سینده، و آقاي دؤکتور هیئتین «آذربایجان ادبیات
 تاریخینه بیرباخیش» کتابینین ایکینجی بؤلوموندن ۳۱ و
 ۳۲ صحیفه‌لرینده وئریلن بیلگدن باشقا، بیزی حبیبی‌ایله
 داها آرتیق تانیش ائدن عزیز آقامحمد اوفدورکی، اؤ،
 «حبیبی» آدللی ۶۳ صحیفه‌لیک کتابیندا حبیبی دن بیرتو –
 حید، مسدسلر، بیرقطعه و ۴۲ غزلینی گتیرمک له بیرلیکده
 همان کتابین باشلانغیجیندا داها آرتیق معلومات وئرمگه
 موفق اولمۇشدۇر.

بیر حبیبی کیمی قدرتلی شاعرلریمیزین اثرلرینی
 تدقیق ائده رکن اونون بدیعی یارادیجیلیغی ایله یاناشی
 بوباشیندا آغیر – آغیر فیرتیئنا لار کئچمیش و آغیر یاسا –
 قلارا دۇچار اولان دیلیمیزین ده نه قدر گئنیش و زنگین
 اولدوغونا متوجه اولورۇق، مثلاً :

طرّه طرّارینئ سن ائده لیدن پیچ و تاب ،
 جان و دل دن صبر و آرام گئتدی گلمز گوزه خواب .

رۇڭلار يىڭلا غارزىن ھركىم گۇرۇرسە دىر روان ،
ذىعجب قدرت كى، آتش يانار ھم آخار آب .

بۇايكى بيتدە، قىيام بىرسۆزلە نەگۈزەللىكدە مەنالار تىرىم
ئادىر وياغزلىن مۇلەئىندە (ئادەلىدىن) سۆزۈ، بىزىم اسگى
چاق، ھىبى زامانىدا دىلىمىزىن بىر كەلمە سىندە ايكى
كەلمە نىن مەناسىنى يىتتىرەن سۆزلىرىمىزدا ۋەلۇغۇنا تۆجە
يىتتىرىرىك، بۇگۈن بىز ھەمان (ئادەلىدىن) سۆزۈنۈ (ئادەن
زماندان بىرى) ايشلەدىرىك. اما ھىبى غزلىنى ۋەلۇغاندا
گۇرۇرۇك بۇ ۋۇزۇنلۇقدا سۆزۈ، گۇرنە گۈزەل و ظرافەتلىك
دەئىب ايشلەدىرىمىشلەر. ويا ھەمان غزلىن ۴ نجى بيتىندە :
پىرتۇ ھسن جمالنى عالمى رۇشن قىلىر،

سەن دۇغالىدان جان گۇگۈندە اى قىمرخ آفتاب .
دەئىگىمىزكىمى بۇبىت دە نەجە گۈزەل شاعرانە مەنادا شىما
- غىندان باشقا ايكى سۆزلە يازىپ، دانىشدۇغىمىز مەنا -
نى نەجە بىرسۆزلە يىتتىرمەگى اۋگىرە نىرىك، (دۇغالىدان)،
دۇغۇلان زماندان بىرى دىمك دىر، بىللە دۇلغۇن مەنالى،
گۈزەل استعارە، دىرىن تاشىرلى رۇمانتىك شكىلدە يازىلان :
گر سىن چۈن قىلما سام چاك، اى بت نازىك بدن ،
گۇرۇم اۋلسۇن بۇ قىبا اگنىمدە پىراھن كفن .
(ھىبى)

تاجنۇن رختىن گۇرۇب دۇتدۇم فنا ملكۇن وطن ،
اھل تجرىدم، قىبۇل ائتمەم قىبا و پىرھەن .

هر قبا و پيرهن گئيسم مثال غنچه بن ،
«گرسنينچون قئيلما سام چاك اي بت نازيك بدن ،
گوروم اولسون اول قبا اگنيمده پيراهن كفن.»
(فضولى)

چيخمايا سئوداي زولفون باشدان اي مه گريوز ايل،
استخوان كلهم ايچره دوتسا عقربلر وطن .
(حبیبی)

گرچی سئوداي سر زولفونده يه م زار و ذليل ،
گئچمن اول سئودادن اولدوقجا بانا (منه) عمرطويل،
مانما ترك ائيدم بوسئودانى اولورسام بن قتيل.
«چيخمايا سئوداي زولفون باشدان اي مه گر يوزايل،
استخوان كلهم ايچره دوتسا عقربلر وطن.» الى آخر...
بو، حبیبی غزلی دیرکی، فضولینى حئیران ائدیپ، چۆخ درین
معنالى تخمیسینی یا زدیئریر. بو مخمسى اوخویاندان صؤنرا
بیزه باشقا بیرمعنا آیدینلاشیر، گورورؤک کی، هرگوزهل و
دگرلی بیراثر، باشقا دگرلی وگوزهل بیراثر ویا اثرلرین
وجوده گلمه سینه بیرسبب ویا خشى بیرمایا اوللا بیلیر.
وما بئله دیلیمیزی غنیله شیریر. البته، فضولی کیمی
بغیؤک با جاریق (استعداد) یی یه سی نین حبیبی شعرینه
یا زدیغی اوخشار واسینلنمک (ملهم) لر بیراؤلای (حادثه)
یؤخ، بلکه درین رمانتیک تأثیر اوزه رینده یارا نمیشدیئر.
و گورورؤک فضولی نین «لیلی و مجنون» آدلى شاه اثرینده

مجنون دىليجه قوشدۇغۇ ان يانئقلى مجنون اورە گىنەدن
 قالخمىش «ايستەرمە» رديفلى غزلى حبيبىنين آشاغىشدا
 گتيريلن غزلىندن اسينلنمىش (الهام آلمىش). مثلاً :
 خواب غفلتدن اۆيانسيئن عشق دلدار ايستەين،
 بولبول شوريدە اۆلسون وصل گلزار ايستەين.
 نئى كيمي باغريئن دليب، هر دمده نالان ائيله سين،
 درديله يانسيئن، يا خيلىسيئن وصلت يا ايستەين.
 عاشيقيئن يانماقدان ائوزگە دردینه درمانى يۆخ
 يانماغا پروانه بۆلسون شمع رخسار ايستەين .
 عاشيق اۆلدۇر جان و دلدن دردى قىلدى اختيار،
 دردینه درمان بۆلدۇ دردى تکرار ايستەين .
 جان وئريب، بيرجان اۆچون يانسا «حبيبى» غم دگيل،
 ماسوادان فارغ اۆلدۇر وصل ديدار ايستەين .
 حبيبى تکه فضولى دگيل، شاه اسماعيل خطائى، روحى
 بغدادى، اسماعيل بيگ ناکام، و باشقا قدرتلى شاعرلر يىمىزى
 ده ائوز تاثيرى آلتينما آلمىشدئر. حبيبى يالنىز آذربايجان
 دگيل عراق تۈرك لرى، عثمانلى تۈرك ادبياتىنادا گۈجلۈ
 تاثير گۈسترمىشدئر .

حبيبى آذربايجان وياخيئن شرق خلقلرى نين غنى و زنگين
 ادبى ارثى ايله تربيه له ندگى حالدا بير صيړا شاعرلرله ،
 اۆ جملە دن ۱۵ نجى عصرده چاغداشي اۆلان شاعرلر وحتى
 اۆندان صۇنرا يىئتيشن شاعرلره درين تاثير قويمۇشدۇر .

بۇرادا، حىيىيىن مېشھۇر ومەرۇف مەدسەينە وغزلىرىنە
يا زىلان نەزىرەلرەن ھەرھانەئىن ئىلەك بىندىنى گەتيرىرىك .

دۈن گۇردۇم اۆل نەگار طربناك وارجمند،
كافۇرالەلە دستەلەمىش ەنبرىن كەند،
باخدىم شەنەج طرەسەنە زارو مەستەند،
بىر شەخس نەتوان اۆتۇرۇر گەردەندە بىند.
كەمەدەر بۇمەكەن، اۆنەرسەن دەر؟ دەدىم. دەدى:
«زولفو كەندى تۇتساغى جانەن دۇرۇر سەنەن.»

«حىيىي»

دۈن سايە سالدى باشىما اۆل سەرو سەربەند،
كەم قەدى دەرەا ايدى، رەفتارى دەلپەند،
گەفتارە گەلدى نەگە آچىب لەل نۇشەند،
بەرسەتە گۇردۇم، اۆندە تۇكر رەزە - رەزەقەند،
سۇردۇم مەگر بۇ دۇرەج دەن دەرەدىم، دەدى:
«يۇخ - يۇخ دۇاى دەر دەھانەن دەر اۆ سەنەن.»

«فەسۇلى»

بۇرادا، حىيىيى نەن باشقا غزلىرىنەن تائىرى آلتەندە
شەھاسمەئەل خەتائەنەن يەزدىغى شەرلەرىندەن ايكى سەنى كى،
بەرىندە چۇخ، بەرىندە آز وقافە يەخىنلەغى وارگەتيرىرىك
گۇرەلدەن (۱) زۇلف ەنبرەرىنەن اى دوست،
بەرىشەندەر بۇدل افكارەنەن اى دوست .

(حىيىي)

(۱) گۇرەن زەماندان .

بو عالم، حسنونه حئیران دیر ای دوست ،
 سنه بو غنچه لب خندان دیرای دوست . (خطائی)
 ای آغزی غنچه ، چهره سی گؤل، خط لری سمن،
 زولفی بنغو شه ، حسنی چمن، بویی یاسمن . (حبیبی)
 سندن اغزگه یاریم اولسا ای پریوش سیمتن ،
 آستانین چوره سینده قوی خاک اولسون بدن .
 (خطائی)

حبیبی، حروفی طریقتینین قوروجوسو، وپیری تبریزلی
 فضل الله نعیمی واوندان صونرا اغز مقدس یولو، مقصد و
 آرزوسونا چاتماق اوجون شهید اولوب، حقه واولمزلیگه
 قوشماسی اوغروندا دیرناغیندان تپه سینهدک صیولموش
 نسیمی مکتبینه باغلی اولموشدور. ائله بو صیرادا، حبیبی
 دوزگون حق یولونو ایزله دیگینده یازمیش اولدوغو غزللر-
 - ینین چوخ حصه سی، جناب حق و خاتم الانبیاء حضرتلری نین
 شائینده قوشوب، چوخ اوستون بیر مرحله لره چاتمیشدیروبیر
 صیرادولغون، عارفانه غزللری داخی واردیر .

ای شهنشاه جهان، وی پادشاه انس و جان
 گور بویی پا، قاندا (۱) قالمیش مسکنی .

ویا باشقا بیرغزلینده :

چون سنین خوشلۇغونا یاراتدی صانع عالمی،
 آیاغین تورپاغینا عالم فدادیر یا نبی .

(۱) قاندا = نه یئرده ، هارادا .

بۇ حېبىي خستەيە قىلگىل شفاعت رۇز حشر،
چۈنكە اصليندە سنىپلە آشنايدىر يا نىبى.
آيرى بيرغزلىندە :

بىرسحر پىرمغانى چۈن زيارت ائىلە دىم ،
آياغىندا باش قودۇم^(۱) چۆخ- چۆخ عبادت ائىلە دىم .
بىرعجب رطل گران^(۲) مۇندۇ^(۳) اليمە پىرمست ،
آلدىم ايجدىم ، جان ودل ملكون عمارت ائىلە دىم .
حېبىي حقىندە يازىلمىش اولان متن لىرىن هامى سىندا
حېبىي بىر آذربايجانلى شاعر قىدا ولمۇش دۇر . او ، آذربايجان -
نىن «گۆي چاي» محالى نىن «برگشاد» كندىندە آنادان او -
لمۇش دۇر . شاه اسماعيل خطائى نىن اوغلۇ سام ميرزه نى -
«تحفه سامى» آدلى تذكىرە سىندە وئىرىلن معلوماتە گۇرە
حېبىي يۇخسۇل بىر عائلە دە دۇنيايە گلمىش و او شاقلىغىنى
چوبانلىقلار كىچىرىمىش دىر . آنچاق ياشاشى نىن ايلك دۇرۇز
حقىندە متن لىرىن هئىچ بىرى سىندە هانسى ونىچە نىجى ايلدە
دۇنيايە گلمەسى قىدا اولمايىب دىر . بىر تصادف نىتىجە سىندە
اوزون حسنەن ايكىنچى اوغلۇ سلطان يعقوبۇن ساراي محىط -
- يىنە دۇشمۇش و اونۇن حمايە سىندە و اعوز ذاتى بىر -
تالانتى ايله تربىت اولۇب يىتىشمىش دىر .

سام ميرزه حېبىي نىن سلطان يعقوبۇ تۇش گلمەسى حادىئە -
سىنى بىلە نقل ائىدەر : «بىرگون سلطان يعقوبۇ اوودا ايكىن

(۱) قويدۇم . (۲) بۇيۇك پىمانە ، قدح . (۳) تقدىم ائىتدى .

يا ماجدا اۆتلايان بيرچۆخ قوزۇلارۇ گۇرمۇش وبۇنلارۇ —
كىمە مەخسۇس اۆلدۇغۇنۇ اۆگرەنمەك اۈچۈن ملازم لار يىندىن بىر —
يىنى اۆرايا گۇندەرمىشىدىر. سۈرۈپە چۆبانلىق ائىدەن
حبىبىنىن يانئىنا گلەن ملازم، قوزۇلارۇن كىمىنكى اۆلدۇغۇنۇ
صۆرۈشمۇشۇر. جواب آلدۇقدا، سئوالىنى بىرداھا تەكرار
اەتمىشىدىر. ذكالى وھاضر جواب حبىبى ايلە ملازم آراسىندا
صەيت بئەلە اۆلمۇشۇر :

ملازم — بۇ قوزۇلار كىمىنكى دىر ؟

حبىبى — قۇيۇنلارۇن ...

ملازم — كىندىنىزىن بۇيۇك لىرى كىملىرىدىر ؟

حبىبى — اۆكۈزلەرھامى دان بۇيۇك دۈرلەر .

ملازم — مەن، اۆنۇ صۆرۈشمۇرام، انسانلارۇ قارشىلايان كىم —

لردىر ؟

حبىبى — سىنىن كىمى بىرەزىز كىندىمىزە گلىنچە، قارشىلا —

يان كۆپك لردىر .

بۇجوابلاردان غەبەگلەن ملازم تۈركچە :

— آى نە چاپايدىم سىنى ! — دئىنچە حبىبى :

— چاپا گۇركى، يۆلداشلارۇن گەتتى، — دئىمىشىدىر .

ملازم، ايشىن نەجە اۆلدۇغۇنۇ ونەجە دانىشۇقلارۇ پاد —

شاھا عرض اەتمىش وبۇگىچ چۆبانئىن ھازىر ودۇزگون جواب —

لىفى اۆنۇن خۇشۇنا گلىدىگى اۈچۈن حبىبىنى اۆز تەربىيەسى

آلتىنا آلمىشىدىر. حبىبى دە، اۆز ذاتى ذكاستعدادى سايە

سىندە شاعر اۆلمۇشۇر ...»

حبیبی نین سارا یا گلن زمان ۱۵- ۱۲ یا شلاری اۆلدو-
 غونو تخمین وورورلار. بوزمان شعر ومدنیته یوکسک قیمت
 وئرهن سلطان یعقوبون (۱۴۹۰- ۱۴۱۸) حاکم اۆلدوغوندا آغ
 قویونلودولتینه بؤتون آذربایجان، عراق - عجم، عراق -
 عرب، فارس، کرمان و شرقی آناطولونون بعضی ساحه لری داخل
 ایدی. بو حسابلا بئله فرض اۆلورکی، حبیبی ۱۴۷۰- ۱۴۷۵-
 نجی ایللر آراسیندا دؤغولموش دور. ادبیات تشناس سلمان
 ممتازین یازدیغیندان بوتاریخ چئخیر، شاعرین اؤلومو
 دقیقاً هانسی ایله واقع اۆلدوغونو دالدده ائده بیلمه -
 میشیک. آنجاق، عالم لردن لطیفی اونون بیرینجی سلطان
 سلیم دؤورونده، یعنی ۱۵۲۰ نجی ایلدن اول اۆلدوگونو
 سؤیله ییر، واولیا چلبی ایسه اونون تۈرکیه ده مدفون
 اۆلدوغونو بئله قید ائدیر: «کندوسی عجم دیر (آذربایجانلی
 اولماسینا اشاره) شاه سلیم اولین ندما سیندان دیر. حقاً
 کی، پاکیزه اشعار و وار دیر. وسؤد لوجه ده جعفر آبادتکیه سیده
 مدفون دور». بیرچوخ ادبیات عالم لری نین وئردیک لری
 معلوما تلاردا ن بئله چئخیرکی، حبیبی آناطودا دا بؤیوک
 شهرت قازانمیشدیر.

حبیبی ۱۴ - نجو عصرین گؤرکملی آذربایجان شاعری
 نسیمی ایله و ۱۶ نجی عصرده یاشامیش بؤیوک فضولی آراسیندا
 یئتیشن قدرتلی بیرشاعردیر.

۱۹۸۰ نجی ایله چاپ اۆلموش «حبیبی» آدلی کتابدا

شاعرین قطعه، مَسَدَس، و غزللرین توپلایئیب بیر یئردە چاپئنا
 موفق اولان عزیز آقا محمد اؤف همان کتابین باشلانغیجیندا
 یازیئر: «۱۴۹۰ نجی ایلده سلطان یعقوبون اؤلوموندن صؤنرا
 حاکمیت اوغرۇندا آغ قویۇنلۇ وارثلری آراسیندا یئنی
 دن جدی اختلاف باشلاندی، اؤن ایلە قدر دوام ائدەن بـؤـ
 دیدشمە دن صفوی لرحاکمیتی نین اساسینی قویان شاه
 اسماعیل خطائی با جاریقلا استفادە ائتدی، اسماعیل ۱۵۰۲
 — نجی ایلین اولینده آغ قویۇنلۇلار حاکمیتی نین بیر—
 نجی قولۇ اولان الوند میرزه حاکمیتی نی تما میلە مغلوبیتە
 اوغر ائتدی بیر آز صؤنرا آغ قویۇنلۇ دؤلتی نین سلطان
 مرادین باشچیلیق ائتدیگی ایکینجی قولۇ اوزە رینده ده
 غلبە قازاندی. ۱۵۰۲ نجی ایلده صفوی لرحاکمیتی آدی ایلە
 مشهور اولان دؤلتین سیاسی مرکزی تبریز شهری اعلان ائدیلدی.
 آغ قویۇنلۇلارین حاکمیتی دئوریلدیکن صؤنرا حبیبی
 شاه اسماعیلین ساراییندا بؤیوک نفوذ قازانمیش وحتسای
 ملک الشعرا لئق موقعینه قدر یوکسلمیشدیر، آذربایجان
 تۈرکۈسیلە گۈزەل شعرلر یازان شاه اسماعیل خطائی نین
 حبیبی کیمی بؤیوک بیر شاعره یوکسک قیمت و ثمرە سی دە چۆخ
 طبیعی دیر، بۇندان باشقا سام میرزه، شاه اسماعیلین حبیبی
 — یه ظرافتله «گورزالدین» لقبینی و ثمرگینی قید ائدیر
 کی، بۇ حکمدار شاعر ایلە حبیبی آراسیندا کی صمیمی دۆستلۇ
 — غۇ و یاخینلیغی گۆستە ریر.

البته، بونودا قیدائتمک گره کدیرکی، حبیبی معنویتی۔
- نین، حبیبی شعور واستعدادی نین قارشیسیندا حاکم لرو
شاهلار حرمتله باش اگمیش واونو، دگرلی بیرسوز اوستادی
اولاراق قبول ائتمیش و ملک الشعرا لیق وئرمیشلر و حبیبی
دنیا نین مادی طرفلرینه اصلاً اهمیت وئرمه دیگیندن نه
بیر جیجیک و دیدیشمه ده اولوب ونه ده بیرمدحیه قوشماق
مجبوری تینده قرار توتوموشدور. نئجه کی بوبیتده :

حبیبی، گر دیلهر سن عمر باقی

اغوزونو فانى ائت دارالفناده

وبیز بورادا یئنه عزیز آقا محمدا و فون باشلانغیچینده-

- ان بیرپارا قیدلری گتیریریک :

۱۵۱۴- نجی ایلده بیرینجی سلطان سلیم، صفوی حکمداری

شاه اسماعیله محاربه اعلان ائتدی. منبعلرده گؤسته ریلیرکی،

چالدیران ساواشیندان صونرا حبیبی عمر ونو تورکیه ده

کئچیر میشدیر. لکن نه قوزئی آذربایجان، نه ایران، نه ده عثمان-

نلی منبعلرینده شاعرین اغوز دوغما وطنیندن آیریلش

تورکیه یه گئتمه سی نین سببلری حقینده ائله کی گره ک آیدین

بیر معلومات یؤخدور. ۱۶- نجی عصر عثمانلی تذکره چی سی

عاشیق چلبی سلطان بایازید حاکمیتی نین صونلاریندا

حبیبی نین تورکیه یه گلدیگینی، «اهل علم شیوه و سیاحت پیشه»

بیر شخصیت اولدوغونو قید ائدیر. ۲- نجی بایازیدین حاکمی-

یتی ایسه (۱۴۸۱-۱۵۱۲) نجی ایللر آراسیندا اولدوغوندان

حبیبی نین ۱۵۱۲ نجی ایلدن بیر قدر اۆل تۈرکیه یه گئتمه سی
 آنلاشیلیر. پروفیسور محمد فؤاد کؤپرۆلۆ داها معتبر معلومات
 وئیریر: «بۇخۇصۇدا بیزی آیدینلایا بیلر جک بیر منبع
 «جامع النظائر» دیر. بومهم مجموعه سینی ۱۵۱۲ نجی ایلده
 (۹۱۸ هجری) ده تاما ملایان حاجی کمال اۆرایا حبیبی نین بیر
 چۆخ شعرلرینی آلمیش اۆلدۆغۆندان شاعریمیزین تۈرکیه یه
 هر حالدا بۇندان بیر قاچ ییل اۆل گلیمیش و شهرتی نین یا -
 ییلمیش اۆلماسی ایجاب ائده ر. بۇنا گۆره حبیبی شاه اسماء -
 عیلین معیتینده تخمیناً اۆلاراق ۱۵۰۲ - ۱۵۱۶ ییل لار
 آراسیندا بۆلۆنمۆش اۆلمالی دیر. » (گۆسته ریلن اثری، ص
 ۸۸) لکن منبعلرده حبیبی نین صفوی سارا ییندا کی گۆرکملی
 مۆقعیتدن ال چکیب تۈرکیه یه گلمه سی نین سببی، تۈرکیه ده
 نئجه یاشاماسی، استانبۇلدا ویا آنا طۆلۆنۆن شهرلرینسده
 مسکن سالماسی اۆچۆن هئچ بیر معلومات یۆخدۇر .

البته، بۇایش اۆچۆن ائله بیر معین علت آرا ما ما ق گره ک
 چۆنکۆ بۆصۆن زمانلار ا قدر تۆرک لر خۇصۇصیله ایران تۆرک -
 لری، تۈرکیه وقۇزئی آذربایجانا (قافقازا) گئدیپ، گلیر -
 دیلر. بۇگئدیپ گلیمک لر بیر تۆرک دیللی اۆلکه دن باشقا بیر
 تۆرک ائلینه، داها دۆغرۇسۇ اؤزا ئلیندن، دیلینی بیلن
 قارداشی ائلینه گئتمک ایدی. البته، شاعر لر، عالیم لر خۇصۇصی
 ایله محققلرده بۇ حال چۆخ اۆلوردۇ. حتئ بلخ تۆرک لریند
 مۇلانا جلال الدین آتاسی بهاء الدینین ده آنا طۆلۆیا

كۆچمەسى دە ھەممىن بۇسبىلە ايضاح ائدىلەبىلىر، وحتى بىر
 تۈرك اۆلكەسىندىن باشقا بىر تۈرك ياشىغان يەرلەر كۆچمە -
 يىب گىتتەمەين لردە فضۇلى كىمى شەرلەرنى تەقريباً بۇتۇن
 تۈرك دىللى ائللەرنى آنلايا جاغى بىر تۈركجە دئىردى كى،
 بىرچۆخ تۈرك ائللەرىندە اوخۇنۇپ دۇشۇنۇلۇردى. بۇشيوەنە
 تىك آناتۇلۇ، ايران، قفقاز، كركوك بىلكە بۇيۇك بىرا بىعدالا
 شىرق تۈرك لرى اۆچمەلەدن اغزىك لردىن تۇتمۇش تاكىچىك
 آسيا وشرقى اۇرۇپا تۈرك لرىنە قىدر گۆزەلجە و آيدىن -
 باشا دۇشۇنۇلدىگى بىر تۈركى ايلە دئىلىردى. و بۇسۇن و -
 قتلاردا دگرلى شاعرىمىز «شېستىرلى مىرزەلى معجز» يىن
 اوستا نىبۇلا كۆچمەسى ويا باشقا عادى ايران تۈرك لرى ايش
 اۆچۈن تۈركىيە ويا قوزغى آذربايجان گىئەردىلر ويا
 اۆرالاردان تاجرلر، تېرىز، خۇي، سلما س، اۇرۇمىيە و اردبىل
 شەرلەرنە گلىب ياشا ياردىلار وحتى تېرىزىن بۇيۇك بىر
 مەللەسى «قارا باغلى لار مەللەسى» آدلانىر بۇ آد سىب سىزدىگىل
 ھەن بۇرادان اۆرا و اۆرادان بۇرا كۆچۈپ ساكن اۆلما لار -
 دان يارانىب، حېبىنىن تۈركىيە كۆچۈپ ساكن اۆلما -
 غىنا بۇندان باشقا بىر عەللىت گۇرۇنمۇر،

حېبىنىن نەزامان اۆلدۇگۇ بارەدە ھىچ بىر قىدە راست
 گىلمىرىك. يالنىز تەقريبى قىدلر وار، مثلاً عثمانلى تەزكىرە
 چىسى لطيفى، حېبىنىن ۱۵۲۰ دىن اۆل اۆلۇمۇنۇ وىئە دە
 عثمانلى تەزكىرە چىسى اۆلىا چىلى ايسە اۆنۈن تۈركىيەنىن

ھاراسىندا قبرى اولماغىنى قىداغىدىر. ۋلى گۇرۇندۇگۇ
كىمى، بۇمعلۇماتلار حبىبىنىن آنا طۇلۇدا بىرقدىرتلى شاعر
كىمى بۇيۇك شەرت قازاندىغىنى تصدىق ائدىرلر .
حبىبى اثرلرىنىن طۇپلانماسىندا بوقىدىلرلى اۆخۇيۇرۇق
۱۹۸۰ - نجى ايل باكى دا چاپ اولمۇش متنەدە حبىبى اثر-
لرى نىن طۇپلانماسى حقىندە يازدىغىنا گۇرە حبىبىنىن
صۇن وقتلرە قدرا اۆخۇجۇلارا ايكى شەرى معلۇم ايدى . و
ايندى اۆخۇجۇلارا تقدىم اولۇنان بۇ «شەرلر» كىتابىنا ايسە
شاعرىن ۴۷ شەرى داخلى ائدىلمىشىدىر . مختلف قايناقلاردا ن
الده ائدىلن بۇشەرلردن ۷ بىتەدن عبارت اولان مەس (آلتى
لىق) لىنىگىراد علملر آكادىمىياسىندا ن و ۳ غزل آذربايجان
علملر آكادىمىياسى جمھۇرۇنۇن ال يازمالار قۇندۇنىدىن
(И Н В . А — 340 / 11918) ۱۶۳۶ نجى ايلدە تەرتىب
ائدىلمىش جىگۇن (54 a, 596, 112a) ورقەلرىندە ساخلا -
نىلۇر . بۇنلاردا ن آشاغىداكى مطلع ايلە باشلايان ايكىسى
غزل باشقا منبەلردە يۇخدۇر :

خواب غفلتدن اۆيانسۇن عشق دلدار ايستەين
بۇلبۇل شۇرىدە اۆلسۇن وصل گلزار ايستەين

(ورق ۵۴۲)

شۇل مبارك ذاتىنا ايشىم شىنادىر ، يانسى
عاصى لىك بىمارىنا آدىن شىفادىر ، يانبى

(ورق ۱۱۲)

بۇنلاردان باشقا، سلمان ممتازىن فۇندۇندا ۴ غزل و
 على عباس مذبھين شخى فۇندۇندا ۳ غزل ساخلانىر .
 سلمان ممتازىن آرشيوينده اولان آشاغىداكى مطلع ايله
 باشلايان ۲ غزله آيرى منبع لرده راست گلমে ديك .

اي آفتاب دۇلت ، وى كۆكب هدايت ،

اي مطلع تجلى ، وى نۇر بى بدايت .

.....
 مستدام آلغىل هميشه ، اي گۆزهل خانىم منيم ،

گۆزلىرى نرگيز ، يوزۇ گۆل ، زۇلفورىحاننىم منيم .

(PəΦ . Apx 38, ۲--4 [114])

على عباس مذبھين شخى فۇندۇندا ساخلانىلان حبيبى
 شعرليرىندن آشاغىداكى مطلعيله باشلايان بير غزل باشقا
 منبع لرده يۇخدۇر :

اي آغزۇ غنچه ، چهره سى گۆل ، خط لرى سمن ،

زۇلفى بنغوشه ، حسنۇ چمن ، بۇيى ياسمن .

(PəΦ . Apx 37, ۲--13 [316])

بئله ليك له كتابا داخل ائديلميش ۴۷ شعردن ۴۲ سى غزل
 بىرى تۇحيد ، بىرى مسدس ، ايكيسى قصيده وبىرى قطعه دير .

*** **

بۇرادا كى غزللرين چۇخوايسه م . ف . كۆپرۇلۇطرفيندن
 يۇخارىدا آدى چكىلن ۱۶ نجى عصر مۇلفلريندن حاجى كمال
 -اين «جامع النظائر» ال يازما مجموعه سيندن سئچىلىب
 چاپ ائديلميش دير .

حبیبی نین الیمیزده اولان شعرلرینده صوفی تعبیر-
لری اصطلاحلاری تئز- تئز گۆزه چارپیئر بۇرادا اولان عشق
عاشق، معشوق، میخانه، خرابات، جام جم، واعظ، مرشد و پییر
اؤنۇن الهی عشق نین ایزارلاری اولۇب شعرلرینده انسان
لیاقتینی، و معنوی گۆزه لیلیگینی یئتیریر .

حبیبی اورتا عصر علم لرینی- نجوم و شرق ادبیاتینی
بۇیوک نمۇنه لرینی وائله جه ده شاه مات (شطرنج) اویۇنۇنۇ
گۆزه ل بیلیرمیش، اؤدۇرکی بۇجه ت و اصطلاحلار شعرلرینده
عکس اولۇنمۇشدیر .

حبیبی یالنیز آذربایجان و ایران تۇرک لری دگیل،
عراق و عثمانلی تۇرک ادبیاتیندا گۇجلۇتأ تیرگۇسته ر -
میشدیر .

آذربایجان ادبیاتیندا حبیبی شعرلرینی شاه اسما -
عیل خطائی، فضولی، ۱۶ نجی عصرده یاشامیش روحی بغدادی
و ۱۹ نجی عصرده اسماعیل بیگ ناکا مین یارادیجیلرینا
مثبت تأثیر گۇسته رمیشدیر .

۱۶ نجی عصرده یاشامیش تذکره چی لطیفی شاعرینا -
زونه مخصوص بیر «طرز واسلۇبۇ» اولدۇغۇنۇ سؤیله دیکدن
صۇنرا اۇنا بسله دیگی رغبتی گۇسته رمیشدیر . بۇسۇزلره
علاوه اولاراق، حبیبی نین فضولی طرفیندن تخمیس ائدیلمن
مشهور غزلینه یازدیغی گۆزه ل نظیره نی ده قید ائتمیشدیر .
آز صۇنرا تۇرکیه ده حاجی کمال طرفیندن حبیبی نین ۱۵۱۲

ایلدە ترتیب اولۇنمۇش «جامع النظائر» (نظیرە لرمجمو-
عەسى) یازیلان نظیرەلری دە قیدائتمک لازیمدیئر. بۇنلار
۱۶ نجی عصر شاعرلریندن نشانچی جعفر، چاکری، صفائی،
نشانی، حیاتی، تۇتماجی کیمی شاعرلرین نظیرەلریدیئر.

حبیبی کیچیک یاشلاریندا *** بیرچۇبانکن، آغ قۇیۇنلۇ
سلطان یعقۇبۇن گۇندەردیگی ملازیملە دانیشیش ذاتی وفطری
تالانتی ایلە اۇناکنایهلی ومعنالی جوابی وئردیگی زمان
قۇزۇلارا قۇیۇنلاردان باشقا، بیرمالک تانیمایان شاعر و
کندلردە قۇلدۇر جاسینا یۇخاری طبقەلردە اولان امیرلرو
وزیرلرلە ال بېر اولۇب، یازیق کۈتلەلرین گئجە- گۇندۇز
هئج دینجلمەدن چالیشیش، الدەائتدیک لرینی اللریندن
آلیب، قان صۇرانلار کیمی اۇنلارین بۇتون قازانجلارینى
اوزلرینە چىخماقلا، یازیق کۈتلەلری بۇیۈک بیریۇخسۇللۇق
فلاکتیندە، قۇرۇمۇش درى بیرسۇمۇک بوراخمیش اولان، کند
بۇیۈگۇ، مېاشر ویاکنىدخدا عنوانلی قۇلدۇرلارنى کۆپک لىر،
بېلیب، آدلاندىران شاعردن هئجده گۈزلە نیلمیردی کی،
اغۇز حق یۇلۇ ومعشوقە سیندن باشقا بیرکیمسە یە مدح دئسین.

عمر- باقى صاچلاریندیئر، بادە وئرمە ای صنم،
گۇرۇن اول عمر - عزیزى، چۇن بقاسى خوش گلیر.
جملە بۇ خلق - جهانین قیل وقالیندان منە،
ئاشیگیندە ایتلرینین ماجراسى خوش گلیر.

ويا طبيعتى چۆخ دقيق و دۈزگۈن نظاملا گۈرۈب اينالما -
 نان شاعر طبيعتين دۈنمىز، اگىلمىز مكافاتىنى چۆخ گۈزەلجە -
 - سىنە نىجە اولدۇغۇ كىمى گۈرۈب، بىلن حىببى دن بىۋ
 مصراعلاردان باشقاسى گۈزلەن ئىلمىركى، دئير :

اي گۈنۈل، عشق اھلىنە ھردم گۈلردىن شمع تىك ،
 من دىمىدىم كى، بىرگون آغلاشيدىر گۈلن ؟! .

بىزبۇ يازىمىزدا ، اۋستىدە آدلارنى چكىلمىش كىتابلاردان
 باشقا عزيز آقا محمد اۆفۇن اۋزۇچا پائىتدىردىگى « حىببى »
 كىتابىنىن باشلانغىچىندان چۆخ استفادە ائەلەمىشك .

« حىببى » كىتابىن ھرمىتىلى عالم پروفىسور عباس زامانوف
 بىزە لطف بويۇر موشدولار . ح - م - « سا والان » .

تۆھپىد

عدمىدىن تاكى، عالم اۆلدۈ پىيدا ،
بۆلۈنمەدى (۱) تا پۇنا (۲) مىثل و ھىمتا .
سە (۳) كىم (۴) بنزىيە ، اى دلربا ، كىم ،
كى سىنىن او الطاف - اصل - ھىو لازىم *
خىالىن خىلىدور (۶) اى شاھ اعظم ،
ائىدىن جان و گۆنۈل ملكىنى يىغما .
پرىشان زلفونون سودا لارىندىن ،
دىماغىم دۆلدۈ فاسىد فكىر - سودا .
لبلىلىن فراقىندىن آخىبىدىر ،
گۆزۈم ھەرمەدىم خۇن سۈيىدا (۷) .
گۆزۈن تىك گۆرمەدى بىر فتنە انگىز ،
اۆلەلدىن (۸) دۆۈر عالم ، چىشم بىنا .
گۆرەلدىن (۹) نىرگىس مەمۇرون ايدۈست ،
جەھان خلقىنىڭ اۆلدۈم مىست و رسوا .
جەھاندا قالمادى بىر ذرە ظلمەت ،
اۆلەلدىن گۆن يۈزۈن نۇرى ھۈيىدا .

جمالین صحیفین عینیم گۆره لدن ،
 گۆنۆله رۇشن اۆلدۇ سَر اسماء .
 يۈزۈندۇر آيت سبع المثلانى ،
 سۆزۈندۇر خۇد اصح اسماء حسنا .
 خط و خالین دۇرۇر ابجد حروفى ،
 اۆخۇدۇم «لام» و «با» دیر ، «کاف» ایلە «ها»
 قیامت قامتین گۆره ن : ائیدور (۱۰)
 بلامى دۇر بۇ ، یاخۇد قىدد - ساللا .
 يۈزۈنى هرکى ، گۆردۇ بارک الله ،
 دئدى : ذیحسن ایچینده وجه - زیبا .
 يۈزۈندۇر جنت - فردۆس - اعلا ،
 کى ، «طه» اۆخور اۆندا حقتعالى .
 شۇ کیم توحیدده قائلدیر احددیر ،
 سنه ، ای حسن ایچینده فرد - یکتا .
 خط یا قوتینی جان مصحفینده ،
 حبیبیا ، دست - قدرت ائتدی انشاء .
 وجودی کائناتین جملہ سنسن ،
 آ (۱۱) جۇدى بى نہایت ، فضل - مولا .

حقیقت سنسن ، اۆل مظهر حقیقت ،
 کی ، مظهر دیر سنه سرجمله اشیاء
 اگر عاشیق وگر معشوق سنسن ،
 گاه آدم قورسان (۱۲) آدین ، گاه حوا .
 گهی مجنون اۆلورسان لیلی ایچون ،
 گه اۆلورسان گئری مجنونا لیلا .
 گهی وامق ، گهی عذرا اۆلورسان ،
 گهی یوسف ، گاه اۆلورسان زلیخا .
 گهی احمد ، علی سن ، گه خدیجه ،
 گهی مریم اۆلورسان ، گاه مسیحا .
 گهی صورت اۆلورسان ، گاه معنی ،
 گهی اسماء اۆلورسان ، گاه مستی .
 ائشیدیر بۇصدایی خلق عالم ،
 کی ، سنده دیر سمعنا و اطعنا .
 گۆنشدن کندوزونۇ (۱۳) ظاهر ائتدین ،
 قامو (۱۴) شئیده گۆره مز لیکن اعما .
 دۇ عالمده نه کیم وار جمله سنسن ،
 اگر اسفل اؤلا ویا خود اعلا .

گۆرۈنۈرسن بو كثر عالِمىــــــندە
 بصيرت اھلىنە پنھان و پىدا .
 سنى ھرشئىدە گۆردۈ چۈن «حبىبى»
 كۆلالى (۱۵) نى اعدۇب ، ائىدۈركى ، لىللە^{۱۶} ،
 بىلىرسن كەاۆل (۱۷) فقیرى مستحقدير
 نۆلا حسنون ذكاتىن ائتسن اعطاء
 تمنّاى وصالىندىر ، ھمىن بسس ،
 اگر امروز اۆلا ويا خود كى فردا .
 آنىن (۱۸) مقصودى سنسن گئجە – گۈندۈز
 سنى سندن ائدەر ھر دم تمنّا .
 اۆ حورى جنت و رضوانى آنماز (۱۹)
 ائلدن (۲۰) روضە حسنون تماشا .

(۱) بولۇنماق = تاپىلماق .

(۲) تاپماق = عبادت ائتمك .

(۳) – اسكى كىتابتدە «سئّا» يا زىليب «سانا»

تلفظ اۆلور و معناسى «سنه» دير .

(۴) – كىم = كە (۵) – مصراعدى وزن خطاسى واردير . *

(۶) – خيل = گروه ، قوشۇن .

(۷) - سویدا = اوره گین ایچ نقطه سی

(۸) - اولالدان = اولدوغوندان بری .

(۹) - گوره لدن = گوره ن زماندان بویانا .

(۱۰) - ائیدور = سویلر ۱۱۰ = $T = T$ آی ، آی

۱۲ - قورسان = قویارسان

۱۳ - کندوزونو = اوزونو — ۱۴ مقامو = هامی

۱۵ - که او = کو شکیلنده ایشله دیلمیشدیر . ۱۶ - الا الله

= بورادا "لیلله" تلفظ ائدیلمه سی گره ک له نیر .

۱۷ - که اوّل = بورادا "کول" شکیلنده اوخونمالیدیر .

۱۸ - T نین = اونون ۱۹ - T نماز = خاطراماز

۲۰ - ائده لدن = ائدیگیندن بری

قصیدہ (۱)

معاوین ماما (۱) اۆل سبجان اۆلورسا ،
 بدننه رۇح قدسی جان اۆلورسا .
 توتام عمرۇم کیمی زۇلفۇن اۇجۇن برک ،
 نگارا ، وصلیننه درمان اۆلورسا .
 چۆ جوهر در (۲) ساچام اۆل دمگۆزۇمدن ،
 خیالین لطف ائدیپ مهمان اۆلورسا .
 نئجه ائتسین قراری جان صاچینلا ،
 کی ، سر نه عهدو ، نه پیمان اۆلورسا .
 سن اۆل سلطان جانسان ای دل افروز ،
 کی ، قاپۇندا صیغار ، مین خان اۆلورسا .
 نه غم ، سن خسروؤوین ، مین جان شیرین
 سر زۇلفۇنده سرگردان اۆلورسا .
 اوزۇن نوری ائدهر شک سیز هدایت
 صاچین . کفری منسه ایمان اۆلورسا .
 سعادت بۇلۇر اۆل دم نحس اکبر ،
 قاپۇندا ، ای گۆنش ، دربان اۆلورسا .

شۇفتان عىنى نىن عىنىنە گىلمىز،
 اۇجۇندىن دىمدە يوزمىن قان اۆلۇرسا .
 رخون شىمىنە قارشى جانى ھىر دم،
 نۇلا پروانە وشى بىرپان اۆلۇرسا .
 رۇخۇن ، زۇلفۇن گۇرۇب اۆلدۇم مىلمان
 اۆلۇرمىن اىللىك اۆل رھبان اۆلۇرسا .
 اگر دۇنيادە و عقبادە سن سىن،
 ھىمىن جانا عظيم الشان اۆلۇرسا .
 اۆخور جان مىصحىنى بى گمان اۆل (۳)
 خط و خالىن كىمە برھان اۆلۇرسا .
 گۇرەن شۇل (۴) وجھى - زىيانى نكارا ،
 نۇلا گر والە و حىران اۆلۇرسا .
 نە سلطان سان كى ، قاپونون گداسى ،
 دۇرۇر ، مىن خسرو و خاقان اۆلۇرسا .
 ارم روز - وصالە ، اى مە - نو ،
 شىب ھىرانىنا پاىان اۆلۇرسا .
 دۇ عالمىدە غنى اۆلا فقيرىن ،
 قاپۇندىن فضل اىلە احسان اۆلۇرسا .

قامۇ درد و فراقىندان ھىمىن بس ،
 بۇ عاشق دردىنە درمان اولۇرسا .
 حيات جاويدان بۇلا «جىيى» ،
 اول قاشىن عىدىنە (۶) قۇربان اولۇرسا .

*** *** ***

-
- (۱) مانا = منە . (۲) در = اينجى ، مرواريد .
 (۳) اول = اول ، دىمكىدەر .
 (۴) شول = شو ، مكاندا ، زماندا ويا سۆز سىراسىندا
 بىرآز اۇزاقدا اولانى گۆستەرىر ، مثال :
 بۇآغاچ ، شۇآغاچ ، اولآغاچ .
 (۵) ارم = ارمك مصدريندن يىتتىشمك معنا سىنا دىر .
 (۶) بۇعيد سۆزۈندە بىرايھام اولماسى دا چۆخ ممكىندىر :
 ائيدىمكىسىن دىمك معنا سىنا اولدۇغۇنۇدا
 يادا سالماق اولۇر .

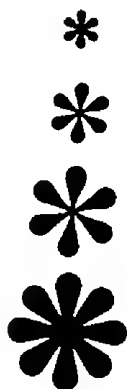
قصیده (۲)

الا ، ای دلبریم ، یارِیُم ، خرابات ،
 دل و جان ایچره (۱) دیلدارِیُم ، خرابات
 بو ویران دل سرائین وصل الیله ،
 یاپ ، ای لطف ایسی (۲) معمارِیُم خرابات
 منی زار ائتمه سین دئی ، خاری هجرین ،
 آ ، جان باغیندا گلزارِیُم ، خرابات
 منی شول جام - مئی دن مست ائیله ،
 کی ، سن سن ستر اسرارِیُم ، خرابات
 منیم بو منلیگیم ، ملکومو یغما ،
 چون ائتدین ، تورک و تاتارِیُم خرابات
 محله ن گلخنن نون گوشه سی دیر ،
 صیغینجیم (۳) برجوم و باروم خرابات
 گرو اولسون دا پیر مئی فروشه ،
 مرقع ، جبه ، دستارِیُم خرابات .
 امیدیم باد ائتمه ، باده وئرگیل ،
 ای آب و خاکیم و نارِیُم خرابات .

عناصر، شش جهات و هفت کؤکب ،
 بۇ دۆققوز چرخ - دۆاريۇم خرابات .
 اگر صۇفى وجود نۇر اۆلۇرسا ،
 حديث و نقل و اخباريۇم خرابات .
 كلام و حکمت و علمى لدنى ،
 منيم مهريمدير، انوارىۇم خرابات .
 بيان و منطق و قانون - هيئت ،
 غزل ، قولى ايله اشعارىۇم خرابات .
 دف ونعى و عود و شش تاجنگ و بربط ،
 منيم تصنيف ادوارىۇم خرابات .
 مشام جانہ عطرين بويۇن ايرگر ،
 ٢ ، طيب انفاس ، عطارىۇم خرابات .
 شو فرعونى گؤزونله قاره زلفين ،
 اولالدىن بر^(٤) و سحارىۇم ، خرابات .
 دلى ديوانه اولدۇم مست گؤزوندىن ،
 بيل ، اى داناي - هوشيارىۇم ، خرابات .
 «حبیبى» نئيج ائد استغفار و توبه (٥)
 كى ، ازلدن اولدۇن احرارىۇم ، خرابات .

گۈنۈن چىركىن يو گىتسىن (فضل) اليله ،
 ۲، طاهر، پاك ابحارىم، خرايات ،
 منى بو ايكى ليگدن بيره ايرگر،
 ۲، هفت و پنجم و چارىم، خرايات .

*** *** ***

-
- (۱) ايچره = ايچينده ، ايچه ريسينده
 (۲) ايسسى = صاحب و بى يه
 (۳) صيغىنج = صيغىنا جاق ، پناهگاه
 (۴) برو = برى ، بويانا .
 (۵) نئىج ائداستغفاروتوبه = نئجه استغفاروتوبه ائده .

غزل

درد عشقه هرکی، اۆل دمساز اۆلا،
 اۆل گرهک لایدکی، اهل راز اۆلا.
 عاشق - صادق اۆدور معشوقونون،
 یولونا جان ترک ائده، سرباز اۆلا.
 دمدە میل^(۱) گز، قال ائده رسه عاشیقی،
 غمزەسی معشوقونون خود آزار اۆلا.
 عاشقا جور و جفا و درد و غم،
 ذوق و شادی، حسن خلق و ناز اۆلا.
 هر مذلت کی، اثریشه معشوقدن،
 عاشقه خود اۆل غم و اعزاز اۆلا.
 عاشق آندا نجه توبه ائده کیم،
 آب و سبزه، شاهد و مئی ساز اۆلا.
 اثریشه مز شول همانین زولفینه،
 مرغ - دل گر شاهین و شهباز اۆلا.
 ای "حبیبی" خوشدورور^(۲) جام شراب*

(۱) گز = دفعه . (۲) خوشدورور = خوشدور .

* غزلین صون مصراعی یۆخدور .

هر کیمه همراه "فضل الله" اؤلا ،
 آنا فضل - فیض اول الله اؤلا .
 هر نه کیم ائده رکیشی، ای یؤل اری،
 اول گرهک کیم حسبتا "لله" اؤلا .
 عشق - معشوقه قول اؤلا صدق ایله ،
 دۇنیا و عقبا ایچینده شاه اؤلا .
 عاشیقین ایشی گرهک شام و سحر،
 ورد - حسرت گؤز یاشیله آه اؤلا .
 بو افقدن هرستاره کیم دؤغار ،
 مهر - عالم جان گؤگۈنده ماه اؤلا .
 نوریلله رۇشن اؤلا بو کائنات ،
 اول سعادت نجم - "شمس الله" اؤلا .
 وجه آدمیر سراط - مستقیم ،
 آنا دؤغرۇ گئتمه یین بی راه اؤلا .
 ائتمه یین سجده ملک وش آدمه
 دیو - ملعون ، عاصی گمراه اؤلا .
 اؤلدورور (۱) سلطان ایکی عالمده بیس
 چۇن «حبیبی» هرکی، عبدالله اؤلا .
 (۱) اؤلدورور = اؤلدور ، اؤدور .

غزل ۳

سنبیل صاچین گول یوزونہ چونکیم نقاب اۆلور، شہا،
 پنہان اۆلان گۆزۈن اۆدم شۆل آفتاب اۆلور، شہا .
 لعل لب یا قوتۇنا جان نئجہ تشنہ اۆلماسین،
 چونکیم آنین ہرقطرہ سی در- خوشاب اۆلور، شہا .
 (۱)
 یوزونہ زہرہ، مشتری، مہرایلہ ماہ اءوگۈنمہ سین،
 کی اۆل (۲) گۈنشین بیر ذرہ سی مین ماہتاب اۆلور شہا
 مہرینلہ کینین اۆدۈنۈ جانیم ایچیندہ یا خالی،
 عین الیقین یئرین یۈزۈ عینیمدن آبا اۆلور، شہا .
 اۆل دم کی، سن نوش اندہ سن جام- صفایی جم کیمی،
 لعلینہ جام ائردۈگۈنہ (۳) باغریم کباب اۆلور شہا .
 نظرائتدیگین بیر بۈسہ یی درویشا وچۈن اتسن ادا
 والہی کیم، آندان سانا ^(۴) مین مین ثواب اۆلور شہا
 لعلین دۈرۈر (۵) احیا ائدن ہردم اۆبی جسمی، ولی،
 سرخوش گۆزۈندن صایرۈ (۶) جان مست خراب اۆلور شہا
 آب زلال وصلینہ شۆل رسمہ تشنہ دیر بۈ جان،
 کیم گۆز لریمہ بۈجہان عین سراب اۆلور، شہا .
 باغریم قانیئی گۆز لرین ہردم «حبیبی» تۈکدۈگۈ،
 بۈدۈر کی، رنگین آب ایلہ اۆل خوش خصاب اۆلور شہا .

- (۱) اؤگونمه سین = فخر ائتمه سین . (۲) که اول (کول)
 اؤخونمالیدیر . (۳) ائرمک = چاتماق .
 (۴) سانا = سنه (۵) لعلین دۇرۇر = لعلین دۇر .
 (۶) صایرۇ = خسته ، ناخۇش .

غزل

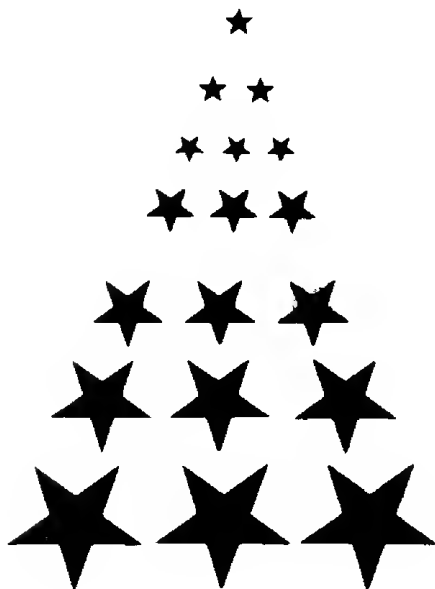
طرّآرینئی سن ائیده لیدن پیچ و تاب ،
 جان و دیلدن صبر و آرام گئتدی ، گلمز گۆزه خواب .
 واله و حئیران اولور ، هرکیم گۆرور گون یوزونۇ ،
 سن نئجه حورۇ ملک سیما بشر سن ، ای شهاب .
 رُخلارینلا عارضین هرکیم گۆرور سه دئر روان ،
 زی عجب قدرت کی ، آتش یا ناروهم آخار آب .
 پرتو حسن جمالین عالمی رؤشن قیلیر ،
 سن دوغالدان جان گؤگوندہ ، ای قمر رخ آفتاب
 اول سیه دل منلریندن (۱) عقل دل دیر منفعل ،
 شول پریشان سنبلیندن جانا ایره ر اضطراب
 شهیر عرش آشیائین ، یعنی غمزن ، ای صنم ،
 مکر ایله ییخدی جهانى ، عالمی قیلدی خراب
 ای "حبیبی" اول حبیبین درد عشق سوزونۇ ،
 جان و گۆنلۇن یولداش ائیلہ کیم بودور خیر المعّا

- (۱) من = خال ، منلریندن = خاللاریندن

شو کافر چشمی گوردوم اصطفا ده (۱)
 علومى اوندان ائتدیم استفاده
 کی، (۲) آنا بنزدخی بیربت بولونماز
 خطا وچین و روم و اسـتـوا ده
 شوکباز زولف آلدی ایکی روح (۳) ـ مفت
 دخی سورمزدن اول خالی پیاده
 سن، ای ساقی، الومه صون، سحر دور
 سبو، ساغر، پیاله، جام، باده
 دوز، ای مطرب، رباب و چنگینی راست
 عراق و اصفهان ایله نواده
 گل، ای صوفی، ایکی کؤنن صفا سین
 دیله رسن، ایسته، بول جام ـ صفا ده
 آنین چون حرمتی معلوم اولوندو
 کتاب عیسی، موسی، مصطفاده
 دولاشدی جان سر زولفیینه یارین
 او مشگل عقده یی ایسترگشاده
 بو کونلوم دردینی صوردوم (۴) طبیبه
 لبیندیر، دئر، دوا دارالشفاده

«حبیبی» گردیلرسن عمری باقی
 اۆزۈنۈ فانی ائت دارالفناده

*** **

۱- اصطفاده =

۲- کی آنا = کانا شکلینده اۆخونۇر .

۳- سۆزۈن گلیشیندن بۇرادا «رۇح» کلمه سینین

اصلینده «رخ» قلعه معنا سینا اولما سى تصویر

ائدیله بیلر .

اِئردى^(۱) قۇلاغىما سحرچون ھاي و ھوى - مىكده ،
 درخاسته ، كرديم سفرمانيز سوي مىكده
 رفتم درآن ميخانه را ، ديدم بسي ديوانه را
 هر دم پياپى مى كشد ، ازخم صبوي مىكده
 ببردتم تفرج ائيله ديم ، چون اول مقام - عالي
 در حال مست ائتميش منى گوردوم كي ، بوي مىكده
 پيرمغانين يوزونه توش اولدوا اول دم گوزلريم
 دئديم : نه دير راه نجات ، اي آب روي مىكده
 قيلدى نظرچون حاليمه ، بيردولو^(۲) سوندو^(۳) ليمه
 دئدى تبسم ائده رك : گنج گدوى - مىكده

اول جامى چون نوش ائيله ديم بوعقلى سرخوش ائيله ديم
 گوروب تعجب ائيله دى جمله اهل - كوي - مىكده

سن منطقين درسين منه سويله مه ، اي مفتى ، دخى
 هرمشگيلى تحقيق ائده ر ، چون گفتگوي مىكده
 شول كعبه يى تزويرايله ، اي آرزو ائدن كيشى
 اولماق ديلرسن جان امين ، ائت آرزوي مىكده
 دئ رو ح قدسى بولبوله ، تاكى ائده هر دم غلغله
 خاموش ائتمكدير مدام ، گوردون كي ، خوي مىكده

اۋتگىل طهارت ، اى فقىيە ، غسل ائىلەگىل پاك ولطف
 خوش بۇروان صۇفى دۇرۇر چۈنكى آب جۇي مىكـد
 طبل و علم مېخانىيە چك ، گل سحر دۇر شاھوار
 گۇردۇمكى ، چۈن ائىلە رخروش سۇنای نای مىكدە
 مندن ائشیت دۇغروۇ خبر ، ائدم سەنەسۇز مختصر ،
 سن ، اى "حبيبى" دۇر سحر ائت جستجۇي مىكـدە

*** *** ***

- ۱- ائردى = چاتدى .
- ۲- دۆلو = مئى ايلە دۆلمۇش قدح .
- ۳- صۇنماق = حرمت و نزاكتلە وئرمك .
- ۴- ديلە مك = ايستە مك ، رزوا ئتمك .

بىردىم سالىئىسا^(۱) چۈن اۆل سىرو- روان چىمىندە
 گۈزۈم ئىدەر ھزاران آب- روان چىمىندە
 شۇقىنە گۈل يۈزۈنۈن ھىردىم ھزار داسىتان
 ئىدىب بۇ بۆلبۈل جان، ئىدىدۇرشۇآن چىمىندە
 زۇلفىن گۆرەلى سىنبىل گىلگۈن يۈزۈنۈ لالە
 ھىردىمە ئىكلەدرلر سئودا و قىان چىمىندە
 بۇى چاچۇندىن ئىردى باد باھارا چۈن كىم
 سىرمىست و دىنگ و ئىيران اۆلدۇ دوان چىمىندە
 ھى رىمىم اۆلانلار يىھى العظام اۆلۇرلار^(۲)
 سىن بىرىنفس اۇرا^(۳) رىسان اۆل دىم روان چىمىندە
 دۇور زىمان اىچىندە گۆرمەدى بىر بىر ھىچ
 سىنجىلئىن^(۴) پىرى رخ، خۇر جىنان چىمىندە
 شۇل تىر قاتىنى سىرو گۆرۈرسە دۇغىرۇ،
 قاشىن كىمى اگىلۇر، اۆلۇر كىمان چىمىندە .
 مەشۇقە عىن سىنسن ، اى عشق ارى^(۵) «ھىيى»
 گىرچكىس^(۶) عاشقانى اۆل جانفشان چىمىندە .
 تۇت ساقىنىن اىلدىن، قۇى باشۇنۇ آياقدى^(۷)
 اىچ جام عشقى، مىست اۆل سىن بۇزىمان چىمىندە
 *** *** ***

(۱) سالىئىماك = بىرساغا بىرسۇلا اگىلەرك يىترىمىك .

(۲) سۈمۈك لرين چۈرۈدۈكۈن صۆنرا قيا متده يئنيدين ديريلىم
 گينه اشارتدير . (۳) - اۇرماق = وۇرماق . (۴) سنجيله يين =
 سنین كيىمى . (۵) - ار = آدام ، ايگيت . (۶) گرچك = دۆغرۇ ،
 ياقعيتە اۇيغۇن . (۷) - اياق = قدح دئمكدير .

غزل

۸

دۇر سحر، اى ساقى - جان ، بىرقدح مئى صۇن بىزە
 گۈزلىرىن چۈنكىم يئدىردى ، سحراندىب افيۇن بىزە
 واله وبيعقل و سرخۇش، مست و حئيران اۆلمۇشۇز ،
 گۈرۈنەلى شۇل گۈزۈنرگيس، يۈزۈ گۈلگۈن بىزە
 رخلارين شۇل جام - جم گيتى نىمادىر كيىم يقين
 رۇشن اۆل يۈزدن گۈرۈنۈر خالق - بى چۇن بىزە
 پرا ئدىب، پىمانە يى ، ساقى ، الۈمە صۇن مىدام
 نۇشائەدە لىم ، كيىم بىلىرنئيدە (۱) بۇ چرخ دۇن بىزە
 اۆل صفا جامين پياپى نۇشائەدە لىم ، اى حكىم
 چۈنكى اۆل پىرمۇغاندان اۆلدۇ بۇقانون بىزە
 شۇل لب يا قۇتئىنى قۇتائتمەگى چۇن جانئىنا
 دمبدم يئدىردىگى قاندىر دل پرخۇن بىزە
 اى «حبیبى» عقلى قۇى ، تۇت جام عشقى هر نفس
 شۇيله لايىقل ، اۆلى گۈركىم (۲) گۈلە مجنۇن بىزە

(۱) نئيدە = نەائەدە ، نەائىلە يە .

(۲) اۆلى گۈركىم = گۇراۋلاكى .

دۇر اۇرۇ، ای ساقی-ی-مهرۇ بی-یزه،
صون برؤبیرقاچ قدح وینو بی-یزه (۱)

لبلریندیر گرچی کیم، تریاک جان
افعی زولفون ایچیرور آغو بی-یزه (۲)

گون یوزوندن شادو خندانیدر کونول
ساجلارین ابری، سالار قایغو بی-یزه

عین آشوب جهانیدر گوزلرین
آفت جان اولدو اول جادو بی-یزه

رؤضه حسن جمالین گوره لی
حاصل اولدو جنت مینو بی-یزه

گرچی کیم سهم سعادتیدر قاشین
اوڭ ائدهر تیز اول کمان ابرو بی-یزه

در دیشینله لعل - نابون ذوقین
وئرمز، ای جان لاله و لؤلؤ بی-یزه

آب حیوان چشمه سیندن دادلی دیر
وئرسه لعلین چون بیرایچیم سو بی-یزه

رهزن جانیدر، «حبیبی» خاک دوست
وه کی، ائدهر اول دل سیه هندو بی-یزه

(۱) وینو = چاخیر ، شراب .

(۲) آغو = زهر .

غزل

شول مبارک ذاتینا ایشیم ثناء دیئر یانبی
عاصی لیک بیمارینا آدین شفادیئر یانبی
آیاغین تورپاغینین قدرین نه بیل سین هرکیشی
کن فکان اول توپراغا کمتر بهادیئر یانبی
ای گونش یوزلۇ حبیب ، هرکیم سنی حق بیل مەد
دانلا محشرده آنین یوزی قارا دیئر یانبی
چون سنین خوشلۇغونا یاراتدی صانع عالمی
آیاغین تورپاغینا عالم فدا دیئر یانبی
بو «حبیبی» خسته یه قیلغیل شفاعت روزحشر
چونکی اصلینده سینله آشنادیئر یانبی

اۆل زمان کیم مست قیلدی چشم مخمورون منی (*)
 خاک پاکه اۆل دم ائتدیم، من فدا جان و تنی
 عقلم و فکرم داغیلدی، بیر یئر جمع اولمادی
 بو پریشان کونلومون اولالی زولفین مسکنی
 بوجهان و جان دماغین تازہ و خوشبوءاده ر
 دپره ده باد- صبا چونکی شو زولفی مشکینی
 ای شهنشاه جهان، وای پادشاه انسن و جان
 گور بوبی پا، سرفتاده قاندا قالیمش مسکنی (۲)
 سن منی بیردمده مین گز اولدورورسن جورایله (۳)
 بیر نفس من شکرو حمددن غیری آنمازام سنی (۴)
 ییغما گیل غم لشگریله، بالله ای سلطان جان
 گوره لی جان کعبه سینده چون او وجه احسنی
 بو «حبیبی» صورت رحمانه ائده ر سجده سین
 بوویران دل کیم اولوبدور گنج عشقین مخزنی

*** *** ***

(*) بوغزل وزن و قافیہ اعتباریلہ نقصانلی دیر.

(۲) قاندا = هاردا . (۳) گز = دفعه .

(۴) آنمازام = یاد ائتمه رم .

بالله، ای سرو روان، دۈرگیل سحر، گۈل شن دگۈل، (۱)
 گۈن یۈزۈن شمعی اءۈنۈندە تاگۈلە گلشنندە گۈل.
 جملە عالم گۈلشن اۋلسا، گۈلسە ھردم یۈزۈمە، (۲)
 چۈن گۈلر یۈزۈن منە گلمیہ، اۋل گلشن دگۈل.
 روضہء حسن و جمالیٰن عرض ائەلدن، ای صــــنم،
 گۈلدۈ باغ و لالہ، نسرین، سۈسن و گلشنندە گۈل.
 بیتیرەلدن گۈل ستانی، باغبان کائنات، (۳)
 بیتمەدی بیرگۈل یۈزۈن مثلی دخی گلشن دگۈل (۴)
 لالہ یۈزۈن حسرتیندن اۋدا یاخار ایچیــــنی
 غنچە لعلون غیرتیندن سۋاۋلۈر گۈل شن دئگۈل
 سۈنبۈلۈن وصفین صبادن ائشیدیبدۈرۈر مگر
 آنین ایچون یئلە وئرۈر خیرمین گلشنندە گۈل
 بو «حبیبی» ایریشلیدی نۇبھاری-وصلینە
 عالم آنا جنت اۋلدۈ، یالینیز گلشن دگۈل (۵)

*** **

- (۱) دگۈل = دگیل . (۲) گۈلشن = گلشن
 (۳) گۈل ستانی = گلستانی
 (۴) گۈلشن دگۈل = "گلشنندە گۈل" داھا دۆغرۈنظرە گلپر.
 (۵) دگۈل = دگیل . ۴۶

فضل فیاض ازل چون ائیلەدی فیضینی عام،
 ساقیادۇر جام جم صۇن، صبحدۇرۇر والسّلام.
 صۇفيا، قۇي ننگ ونامى، جام صافى نۇش قىل،
 ساقىي مەرۇ اليندن، عاشقا، سن الماخام.
 كۇنلۇنۇن آئىنە سىنى هر نفس پاك ائىلە گىل،
 شۇل مصفا آب ايله بۇ يئىنگىنى آنۇن مدام.
 مىكدە ايچرە مقيم اۆل، دئرايسە پىرمغان
 سن آنۇن دّر كىمى سۇزون صىماقيل^(۱)، آل الهجام
 رطب وياپس سۇزۇقۇي واعظ دماغىن خشگىنى،
 گرم و تر ائت جام جمدن كىم بۇدۇر خىرال كلام.
 اى «حبیبى» سن مدام ايچ شۇل شرابىن جامىنى،
 آئىن اسرارىنى ساخلا، بىلمە سىنلر خاص و عام.

*** *** ***

(۱) صىماقيل = صىندىرما (محمود كاشغرى)

دۇر اۇرۇ، اى ساقى، بالئە، خۇشخرام،
 جام جم دن نۇش ائدۇب سرخۇش حرام.
 لعل ياقۇت روانى لطف ائدۇب،
 صۇن الۈمە اۋر وۈز بزم - مەدام (۱)
 گۈن يۈزۈنلە زۇلف شېرىنگۈن، ت دۆست،
 وردىم و ذكريم اۆلۈبدۇر صبح و شام.
 اى قمر رخ، شمس جان ساقى، صاقىن،
 پختە اۆلمۇش عاشىقىنى ائتمە خام.
 سېزە و آب و حريف و ساز و مئى،
 بۇ دۇرۇر اسباب عشرت، والسّلام (۲)
 حاضر ايكن دۇر ايچەلىم دۇرما دان،
 كيم، گئەدەر جم تختدن اوشانۇر بۇجام (۳)*
 صحبتى بىر خاص ائدەلىم يار ايلە،
 مطلع اۆلماسىن آنا هئچ عوام (۴)
 جەد قىل، سىلىگى سندن زائل ائت،
 شۆل مصفا آب ايله سن، اى غلام.
 اى «حبیبى» حالى اۆلما بىر نفس،
 ايچ شرابى ايل اۆن ايكى آى تامام.

- (۱) ائوده وۇ = ؟
 (۲) بۇدۇرۇر = بۇدۇر
 (۳) اۆشانۇر = دۇشۇر *
 (۴) آنا = اونا .

غزل

۱۵

بیر سحر پیرمغانی چۈن زیارت ائیلەدیم،
 آياغیندا باش قۇدۇم، چۆخ-چۆخ عبادت ائیلەدیم. (۱)
 بیر عجب رطل گران صۇندۇ الۇمە پیر مست، (۲)
 آلدیم ایچدیم، جان و دل ملکون عمارت ائیلەدیم
 چۈن منی مست ائیلەدی اۆل رطلیلە پیرمغان،
 من دخی مطریبلە ساقی یه اشارت ائیلەدیم.
 مطربا ! راست گو نوا ده چۈن دۈزه تديرچنگینی،
 عاکف میخانیه چۈنکیم، بشارت ائیلەدیم.
 جمع اۆلۇب کاشانه ایچره، نۇش قیلدیق جام مئی،
 ساقی بی مه روئی گۆرۈم، چۆخ شطارت ائیلەدیم.

۱۱ باش قۇدۇم = باش قۇیدۇم.

۲ - رطل گران = بۆيۈك قدح .

جان و كۆنلۈ، عقل و دىنى جملە وئردىم ساقى يە،
شۇل زىيانگر صۇفى يە سانكىم خسارت ائىلەدىم.
پرگشايش اۆلدۇغۇمۇ گۇردۇ، دئىر : اى بىنسوا،
چۆخ سئوينمە، جسم و جانى يۆخسا غارت ائىلەدىم.
ائشىدۇب پىرۇن سۇزون، اىچدىم حضور قلب ايله،
جملە اسقاط صلاتيمە كفـارت ائىلەدىم.
بىر زامان چۈن ساكن مىخانە اۆلدۇم پىر ايله،
نفس شۇم ايامىنى خىلى حقارت ائىلەدىم.
پىرىمىن بىر جرعه سىنە ساتمام ايكى كۆۋنى من،
اى «حبىبى» كى بىلىرسن خوش تجارت ائىلەدىم.

ائی دوستان (ایدوستان) یاریم منه اویماز، نئدیم؟ (۱)
 عمروم کیمی گئتدی روان شۆل شمع جان قیما ز، نئدیم؟
 هر دم نظر پاک ائیله ییب، یا خسام جمالی آیی نه،
 گۆنش یوزو آئینه سی آیی نا گۆز دویماز نئدیم؟
 شۆل فتنه ی دئور قمر، عین بلادیر کیم مگر؟
 سرخوش اولوب، غملرا یچهر، نئدیگینی^(۲) دویماز نئدیم
 اول دل سیه، فتان فرنگ، هراوخ کیم آتار بی درنگ،
 دؤغرو روانه ایریشور، آیروقی^(۳) گۆزه قیماز، نئدیم؟
 بیردمه مین جان جهان ترک ائیله را ولسام یولونا،
 اول عالی همت دلبریم مینین بیره صایماز، نئدییم؟
 یارین قاپوسوندا مدام، خوار اولدوغوم بودورکی من،
 دویار کیشی هر نسنه یه، بوجرمونه دویماز، نئدییم؟
 ای ناصح مشفق، بیزه پند و نصیحت ائیله مه،
 کیمسه ازده یازیلان یازییی چۆن یویماز، نئدییم؟
 شیخیم، اولجان ساقیسی نین سرخوش گوزوندن مست اولان،
 مردملری ایکی جهان خلقی دخی دویماز، نئدییم؟
 سن، ای «حبیبی» جام معینوش ائیله، چالدیرچنگ ونئی
 گوردوم کی، اول سه تار ونئی قوللارینا قیماز، نئدییم؟

(۱) نئدیم = نه ائدیم . (۲) نئدیگین = نه ائتدیگین .

(۳) آیروقی = باشقا . * اصلی متنده «گویمز» گئتمیشدیر .

جان آلیجی خونی گوزون بیردم آمان وئرمز، نئدیم ؟
 دلخسته یه کیرپیک لرین اؤل دخی جان وئرمز، نئدیم ؟
 شیرین لبون اسرارینئی رُوح القدسدن صُورِدُو جان (۱) ،
 دئر اؤل غیبون سَرّی دیر، نام و نشان وئرمز، نئدیم ؟
 کۆل واعظین افسانه سین، ساقی، صُون اؤل جام جمی ، (۲)
 گُوردون یقین کیم، بوزا مان دغور زامان وئرمز نئدیم ؟
 گرچه انالحق سَرّینی ذرات عالم سَعِیلَه شُور ،
 عینین کیمی روشن خبر، بیرشتی عیان وئرمز، نئدیم ؟
 اؤل لذتی کیم جانیما لعل روان بخشین وئـرـور ،
 والّهی ، آنیئن ذُوقینی جان وجهان وئرمز ، نئدیم ؟
 ای سبزّهٔ جان گلشنی، سرو- روانیئن لطفیـنـی،
 باغ بهشت و... حورجنان وئرمـز، نئدیـم (۳)
 شۆل جامی که ، صُوندُون مدام، جان «حبیبی» یه مدام ،
 ای ساقی، مەرؤ چُون غلام ، پیرو جوان وئرمز، نئدیم ؟

(۱) صُورِدُو = صُورُوشدُو (۲۰) کۆل = که اؤل ، که اؤ

(۳) باغ بهشت و " دن صُونرا نقصان وار دیر .

غزل

۱۸

مستدام اولغیئل همیشه ، ای گوزهل خانیم منیم ،
 گوزلری نرگیس ، یوزوگول ، زولفی ریحانیئم منیم .
 گون یوزون گوردوکجه ، واللہی بؤکؤنلؤم شاد اولور ،
 حق سنی وار ائیلہ سین ، دؤلتلی سلطانیم منیم .
 سن فراغت ، شاد وخرم ، من قیئلیرام نالہ لر
 خوشمی دیر ، دلبر ، سانابؤآه وافغانیئم منیم (۱)
 حسرتیندن خسته اولدؤم ، دردیمی بیلمز طبیب
 دلبرا وصلینده دیر واریسته درمانیئم منیم (۲)
 ای «حبیبیم» ایشته غوری مدحینی تکرار ائدم (۳)
 بؤلبؤل شوریده نم ، سنسن گلستانیم منیم .

(۱) سانا = سنه . ۲) واریسته = بیزیم فیکریمیزجه
 «واریسه» داخی اوخوماق ممکندور . ۳) غوری = ؟

غزل

۱۹

من کی، لعلین جان یئرینده گورموشم،
دردینی درمان یئرینده گورموشم.
تیر غمزه ن زخمینی جانان روان
مردم آخار قان یئرینده گورموشم.
خانه گوزده خیالین کولگه سین،
شکر کیم، مهمان یئرینده گورموشم.
گون یوزونده کفر زولفین، ای صنم،
من یقین ایمان یئرینده گورموشم.
مصحف حسنونده خط و خالیٰ سنن،
حرف به حرف قران یئرینده گورموشم.
قاشلارین یایی نه کیم عید آیی در،
جانلاری قربان یئرینده گورموشم.
هر نه جۇوراعتسن، «حبیبی» لطف ایله،
حسن - خلق احسان یئرینده گورموشم.

ساقی، سحر دیر، صُون برو، جام - جمی نوْش ائده لیم
 بوْسنگسر اوْلوموش سری اوْل جا ملا سرخوش ائده لیم
 (۱)

روْح ایله عقلی راح ایله لایعقل و مست ائیله ییب،
 دهر زامانی غمه سین بیردم فراموش ائده لیم

بو عقل محکم قئید ایش عشاقه، گوردوک ای رفیق
 گل جهدا ئدیپ، دُروْشالیم تا آنی سرخوش ائده لیم
 (۲)

گلدیم قا با چه گئیدیریب، رزقیزینی بیرقوجالیم
 آدین آنین جسم لطیف، روْح گوهر پوْش ائده لیم
 (۳)

چونکیم زمین و آسمان، گوردوک سماع ائیلرمدام،
 گل بیزدخی میخانه ده شوْل خم کیمی جوْش ائده لیم

قوی مدرسه یله مسجدی صوفی و شیخ و واعظه،
 پیرمغانین جا میثنی دئیرا یچره بیز نوْش ائده لیم

ای ساقییی روْح روان، بیردوْلوصون، بالله روان (۴)
 تاکیم «حبیبی» درویشی بی عقل و بیهوش ائده لیم

شوْل کیم ائده جکدیرمدام، گل ائده لیم بیز صبح و شام
 ای پیرو پخته، اوْلما خام، دئمه کی، اوْش، اوْش ائده لیم

(۱) راح = باده، شراب (۲) دُروْشالیم = قارش قویاق،

(قوروشماق = قارش قویماق . محمود کاشغری)

(۳) رز = تهنک، معو (۴) دوْلو = ایچگی دوْلدر و لموش

بالله، سحردير، ساقيا، دۆلدوربرى جام، ايچهليم،
 لايىقل ومست اولاليم، بيز رندو بدنام، ايچهليم.
 چون بوسياه كاسه جهان بيردم بيزه وئرمز امان
 صون لاله گون آنى مدام، هر صبح وهر شام، ايچهليم.
 اى ساقى خجسته فال، هر روز و هفته ماه و سال،
 ناموس جامى داشا چال، قوى ننگ ايله نام ايچهليم.
 آچيلدى چون گلشنده گل، ساقى، اله آل جام مل (۱).
 چونكىم بيزه قالور دگيل بودوور ايام، ايچهليم.
 مفتى، مدرّس، شيخ، امام گوردوم كى، ايچهرلر مدام،
 بيز ده اونلارا تابع اولوب، اى اهل اسلام، ايچهليم (۲).
 چون حاضر اولدو دف و نئى، گل سبزه ايچره يارومى
 وقتى غنيمت آنلا كى، گل، اى دل آرام، ايچهليم.
 مئى دور مسيحين قانى بس، مئى دورچو روح ثانى بس،
 سن اى «حبيبى» سوزو كس، كيم آنى مادام، ايچهليم.
 چون رز قيزى گوزلرى نين ياشى دورورمى، بيل مدام،
 اى ساقى عادل بيزه دگمه، آنى تام، ايچهليم.

(۱) مل = شراب . (۲) «بیزده اونلارا» وزنە گۆره ده و
 «اونلارا» بیریئرده اوخونمالی دیر. «بیزد و نلارا»

۲۲ غزل

جان ایچینده درد عشقین اۆلالی، جانا، مقیم،
 گۆزلیریندن ساییرو گۆنلۆم اۆلدۆ ساغ ومستقیم (۱)
 چۆن یوزۇن آئینه سینه باخدیغیُنجا هر نفس،
 گۆزۆمه رۆشن گۆرۆنۆر وجه رحمان ای حکیم
 هر قاچان بیر بۆسه ائتسه جان لبیندن التماس
 باغریمی خۇنخواره غمزه ن ائدهر اۆل دمده دۇنیم.
 نعمت و نازیُن جهانین نه دئر، ای جان، جان و دل
 کیم اۆلارا جۆرو نازیُن اۆلدۆ چۆن نازۇ نعیم.
 ای «حبیبی» جۆرۆ نازیُن گۆره لیدن گۆزله ریم،
 گۆنلۆمۆن آرامی گئتدی جاندا غم اۆلدۆ مقیم.

۲۳ غزل

مانا مهری اثرمه دی سن مهلقانین، نئيله ییم (۲)
 آخری اۆلمادی بۇ جۆر و جفانین، نئيله ییم.
 بیر تۆکنمز قارار سئودادیر باشیما ساچلارین
 ای جهانین فتنه سی، اۆجۇندان آنین، نئيله ییم.
 تیز ائدلدن منه خنجر مرد - کافر گۆزلیرین،
 راحتى قیلمادی، آگئتدی جسم وجانین، نئيله ییم.

(۱) ساییرو = خسته، نۆخۆش. (۳) آنین = اۆنۇن

(۲) مانا = منه، اثرمه دی = یئتمه دی، چاتمادی.

نە قدر فېكر دېققا ئىدەر اولۇرسام بېلۇنۇ،
 غايىتى نە عقل ئىرمىز اول ميانۇن، نىيلىيىم،
 بىرنىس چۈن سىندىن آيرى اولدۇجانىم، اى صنم،
 وارلىغىن، جان و جهانىن، كۈن فكانىن نىيلىيىم
 صۆردۇ جان رۇح القدۇسدان شۇل دىهانىن سىرىنى
 بىلمەزم من سىرىنى، دىر، غىب دىهانىن نىيلىيىم
 اولمادى بۇ پىرە ھىرگىز خوان وىلىندىن نصىب
 سىن سىعادىلى جوانمىرد جوانىن نىيلىيىم
 عارىزىن دىورۇندە شۇل گۈل جىلۋە ئىدەر كىندىنى
 گۈر اوتانماز يۈزۈنۇ اول بىحىيانىن نىيلىيىم
 جان گۈزۈن، مىرخ غىزەن سىفى چۈن ىنبر اولۇر
 تىر و زىرە، ما، مەر آسمانىن نىيلىيىم
 چۈن سىل - لىلىرىن بىر بۇسە وئىرمىز جانىما
 گۈندە مىن گىز اۋىدۇگۈنۇ فرقتانىن نىيلىيىم
 لىل و ياقۇت رۈانىمدان رۈان ائىتمىز سانا
 اى "حىبى" ساقى يى نامىربانىن نىيلىيىم
 اول ھوا و بۇ ھۈسكىم لىلىرى ائىت جام (۶)
 ھىچ ائىدىب يىللە وئىرىزۈلغىن اۋجانىن، نىيلىيىم

(بوغزلی فضولی تخمیس ائتمیش)

گرسنینچون قیلمایام چاک، ای بت - نازک بدن ،
 گوروم اولسون بوقبا ، اگنیمده پیراهن کفن ،
 چیخمایا سئودای زولفون باشدانای مه ، گریوزایل
 استخوان کلّه م ایچره دوتسا عقرب لر وطن .
 گرچی ، شاد اولمان دخی ، ای دل ، بوندان بویله کیم
 چون منه همدم اولان سنسن ، نه سن اولگیل ، نه من .
 دوشدی شبنم باغه ، گل ، تا گول نثار ائتسؤن سینه
 سزه نین هر برگینه بیردرکی ، تاپشورموش چمن .
 ای گونول عشق اهلینه هر دم گولردین شمع تک
 من دئمزگیم کی ، بیرگون آغلیاسی دیر گولن ؟
 نعه دینله نسین «حبیبی» ن سن سیز ، ای اندامی گول
 چون باتار جسمینه تنده هرتوک اولموش بیرتیکن

(۱) - اوچونجو بیت جنگندیر (ورق ، ۵۹ ب) ★

ای آغزی غنچه ، چهره سی گؤل ، خط لری سمن ،
 زولفی بنفشه ، حسنی چمن ، بویو یاسمن .
 صاحب جمال و اهل کمال ، شکرین مقال ،
 یوسف صفت لی ، عیسیٰ نفس ، وجهیده حسن .
 ای گؤلؤ سنگ و عادت ی جنگ ، خویی هم پلنگ ،
 ناز ائیله یین ، کرشمه قیلان ، عاشیق اولدورن .
 یۆخ - یۆخ ، خطا دئدیم ، غلط ائتدیم ، کج آنلادیم ،
 ایشی وفا و گؤلؤ صفا ، عاشیقین سئووه ن .
 آ ز ائیله ، ای "حبیبی" ، شکایت زجور دوست ،
 درد - بلادن اینجمه سین عاشیقم دئییه ن .

غزل

۲۶

گۆزۈم ائيدورگۈنلۈمە :شۆل حور مهوش دن صاقين (۱)
گۈنلۈم ائيدور:يۈرۈسن، وارسان شۆل، گۆزۇقاشدان صاقين
گۈنلۈمۈ گۆزۈم خياليئنه وطن دیر گرچه کیم ،
ای صنم بالله ،لطفاًت ،آب و آتش دن صاقين .
ای بلالو دلشکسته ،وای پریشان حال ، ائشیت (۳)
سۆزۈمۈ : شۆل جعد سۈنبۈل، زۇلف سرکش دن صاقين (۴)
سانا گر رسوای خلق اولماق گزکمزسه آ ، دل ،
یورووارشۆل مست جادوایکی سرخوش دان صاقين (۵)
اول حبیبی ، بی وفانیئن قۇلینه اینانماسن،
ای «حبیبی» سانا دئدیم آب و آتش دن صاقين .

-
- (۱) ائيدور = دئیر، سۆیلیر . (۲) یوروسن = «سن» سۆزی
آرتیق دیر . (۳) «ای بلالو دل شکسته وای ... ده» و
و «ای» برابرجه «وئی» کیمی اوخونمالی دیر .
(۴) جعد = چین . (۵) سرخوش = کئفلی، مست .

غزل

۲۷

خواب غفلتدن اۆيانسيئن عشق دلدار ايسستهين،
بۆلبۆل شوریده اۆلسۇن وصل گلزار ايسستهين
نئی کیمی باغريئن دليیب، هر دمه نالان ائله سين،
درديله يانسيئن، ياخيلىسيئن وصلت يار ايسستهين.
عاشيغين يانماقدان اؤزگه دردينه درمانی یوخ،
يانماغا پروانه بۆلسۇن شمع رخسار ايسستهين^(۱).
عاشيق اۆلدۇر جان و دلدن درد قیلدی اختیار،
دردينه درمان بۆلدۇ دردی تکرار ايسستهين^(۲).
جان وئريب بيرجان اۆچون يانسا "حبيبي" غم دگيل،
ماسوادان فارغ اۆلدۇ وصل دلدار ايسستهين.

(۱) بۆلسۇن = اۆلسۇن . ۲ (بۆلدۇ = تاپدی .

گۈلۈمۈ ھەرمېدەم ئادەر پېرىشان ساچلارېن ،
 عقلى قىلۇردىڭ و والە ، مست و حىران ساچلارېن .
 بىرتۈكنىز قارە سئودا دېركىم ، اۈجۈ يۈخ آنىن ،
 مەن پېرىشان خاطرېن باشىندا ، اى جان ، ساچلارېن .
 گۈن يۈزۈندۈر گرچە ايمانيله دىنى عاشىغىن ،
 مانا يىتەر دىيادا كىرىلە ايمان ، ساچلارېن^(۱) .
 گردوگۈنى بىرقىلىنا وئىرسەلر مەن جان ايله ،
 اى صنم ، باللى ، وئىرمە كۈلا مچان ساچلارېن
 عقدە سىندىن بىرگەر چۆزەرسە عرشىن اوستونە ، (۲)
 توتار آي وگۈنشىن يۈزۈنۈ يىكسان ساچلارېن .
 غالىيە و مشك و عنبر قىلدى تېل و عود و نئى ،
 سىر بە سىر خاك جەھانى عنبرافشان ساچلارېن .
 ايكى كۈنە بىرقىلى نىجەسى اۆلمەسىن مەھىط ،
 قۇردۇ چۈن عرش العظىم اۆستۈنە سايان ساچلارېن^(۳) .
 دۇرت كىتابىن مەكلىنى بۇ «ھىبى» ئاتسە حل
 نۆلا چۈنكىم اۆلدۇ آنا نىقل و بىرھان ساچلارېن .

(۱) . يىتەر = كافى دىر . (۲) كۈلا = كە اۆلا

(۲) چۆزەرسە = آچارسا . (۳) «سايان» كىلمەسى نىن

«سايان» (كۈلگەلىك) اۆلدۇغۇدا مەكىندۈر .

قامو جۆرى كى، جانا، جانە ائىدىن ،
 قاموسۇن خوب كئى مردانە ائىدىن .
 گوزۇن قان آغلادىغى ، اى پىرى رۇ ،
 كى، ھردم ظلمونۇ انسانە ائىدىن ،
 الينە تيغ وئردىن ايكى مستين
 بۇرسم و عادتى تۇركانە ائىدىن .
 شۇ مست ائىدىك لرىن محراب ايچىندە
 گۆرەن دئىر: مسجدى ميخانە ائىدىن،
 شۇ جان دئىرىند ياخدىن ايكى شمعى (۲)
 جەئانى يكسر آتشانە ائىدىن،
 چۇ زنجير صاچۇنا شانە وۇردۇن (۳)
 تۆكەلى عاقلى ديوانە ائىدىن،
 جمالين شمعينە يانماغا ھردم
 قامو جان مرغىنى پروانە ائىدىن،
 يوزۇن نطعيندە خالين بايداقىنى،
 سۆرەلدن شاهلارنى فرزانە ائىدىن،
 صاچى نين بىرقىلن ، اى مصحف جان،
 هزاران قصە و افسانە ائىدىن،

گۈنۈل مرغىن گرفتار ائتمگىچۈن،
 شۇ زۇلف و خالى دام ودانە ائتىدىن .
 «حبيبى»، قۇلاغىنا سۆيلىسە يارىش
 سۆزۈنۈ چۈنكى سەن در دانە ائتىدىن .

-
- (۱) قامۇ = ھامى ، بۈتۈن
 (۲) ياخىدىن = ياندېردىن . (۳) اوردۇن = ووردۇن
 (۴) نطع ، بايداق ، شاه ، فرزانە ، شترنج اصطلاحلار يىدىر .

غزل

۳۰

نه کوکب دیر بو، یارب کیم، گونشدن نوری رؤشن دیر،
 نه غبغب دیرکه، اطرافی گؤل و ریحان و گلشن دیر.
 نه خط و عارض و خط کیم، محقق نقش چین اولموش،
 نه شیرین نقطه دیر آغزی که، علم غیب اوچون فن دیر
 نه مشکل عقده دیر زولفی که، عقل آئی ائده مز حل،
 (۱)

نه شیرین لبدیر اول خسرو که، جان فرها دی دیر جانین
 نه لیلی دیرکه مجنونی هزاران همچو من سن دیر.
 اگر شیطان دگیلسن، گل ملک کیمی سجود ائیله،
 شو زیبا وجهینه یارین نچین کیم وجه احسن دیر.
 شوجا دوی کمانکش دیرکه، قان ایچمکدن اوسانماز
 شوهندو خال دلکش گور، نچه ییلدیرکی، رهزن دیر.
 اگرچی صوفی نین فکری همیشه حور و جنت دیر،
 «حسیبی» سئودیگو جانان شو دینون نوروا وغلان دیر.

(۱) بومصراع یوخدور.

بومقطع مصراعین قافیہ سی «ا وغلان دیر» ا و خونمالی.

غزل

۳۱

قاپئڭ كيم، جانلارئڭ جانانه سى دىر،
بۇ عاشىق جان آنۇن جانە نەسى دىر.
يۈزۈ بىر شمع جاندىر، عالم افسرۇز،
كيم آنۇن مەر و مەر پروانه سى دىر.
رخۇن نطعئندە خالئڭ بايدا قى نئڭ
قامۇ شاھ جھان فرزانە سى دىر.
بۇ جملە زۇلف و جانئڭ زۇلف خالئڭ،
بىرىسى دام و بىرى دانە سى دىر.
صاچئڭ مشاطەسى نئڭ دىل اولۇبدۇر،
نئجە گئتسئڭ كى، ھردم شانە سى دىر.
قاشئڭ محراب جان ايكن عجب بۇ،
كيم اهل شرکئڭ اول مېخانە سى دىر.
صاچئڭ زنجىرى نئڭ ھردم «حبیبى»
بۇ عقل و جان و دل دىوانە سى دىر.
زالال لعلئڭن ايچۇن اولماي اق خاك،
ھوان اۆدۇنا ھردم يانە سى دىر.

غزل ۳۲

كائناتیں وارلیغیئندان منہ سن شافی، یئتر (۱)
 قبلہ و محرابی، جانا، قاشی نین طاقی، یئتر.
 نار ہجرانیئں دوخانۂ ظلمتینی سوزمگہ
 شمس جان، زھرہ جبین، ماہین یوزو طاقی یئتر.
 جان مسکین مار زولفی آغولارسا، غم دگیل،
 ذرّہ جہ شیرین لبی نین چونکی تریاکی یئتر (۲)
 گرچی یاران مست اولوب، نوش ائیلّمہ زلرکاسہ یی
 بیزہ فضلین دؤلتیندہ جرعه ی باقی یئتر
 شمس دینؤن صحبتیندہ بیزہ، ای یار ظریف
 نوغل و شمع و سبزہ، آب و سازا یلّمہ ساقی یئتر
 بیزہ بو بی پا و سرو افتادہ دلریشین مدام
 توتماغا الیندہ جامی ساعد ساقی یئتر
 دؤرد و صافی نہ صونارسا ساقی جان نوش قیل
 دینمہ سین کیم، ای «حبیبی»، مست دورور ساقی یئتر (۳)

(۱) شافی = شفا و عرن، دؤغرو - درست، کافی .

(۲) آغو = زھر و تریاک = پاد زھر .

(۳) مست دورور = مست دور، مست دیر .

پرتو حسن و جمالیٰ عالمی پور نور ائدەر،
 احسن وجه خیالیٰ آدمی مسرور ائدەر.
 لعل جانبخشین اگرچه مرده جسمه جان وئیرر،
 چشم بیمارین، نگارا جانلاری رنجور ائدەر.
 کلک قدرت آلنشینا چون فضل بسم الله یا زار،
 یعنی رحمان سرعتین شیطاننی گوزدن دور ائدەر (۱)
 عین فتانینلا قاشین، زولفین، ای مهر و صنم،
 نئجه عزت اهلینی پامال ائدوبن خوار ائدەر.
 جمع دگیل خیل خیالیٰ یخسا، ای شه جان ائوین
 چونکی حسنون گنج عشقونله آئی معمور ائدەر
 روخلرین شمعینه جان پرواز ائدیپ پروانه وش
 یان دیغینجا ماچلارین اول مسکینی مهجور ائدەر
 منشی قدرت یا زار چون دفتری نین صورتین
 خطی توقیعینی اول دم رقعه منشور ائدەر
 حسنون تقویمینی چون باغلار احسن وجهیله
 خط و خالی نین رقومی ابجدی مسطور ائدەر
 نقشینی پرگاری نین نقاش صورت یا زاجاق
 آب و رنگین رسم ایچینده بت کیمی مستور ائدەر

لعل و لؤلؤنوں «حبیبی» نظم ائدہ جک مدحینی،
 ائشیدن دئر بومسیحادیئرکی، نفح صُور ائدہ ر.

(۱) بیزجه بومُصرا عدا «سرعت» یئرینه «صُورت» وُلما لیْدیر

نگارا، زولف شبرنگین کی، ایامین سیاہ ائیلر،
منیم اوّل عمرومۇ بادە وئریب، هر دم تباہ ائیلر،

سن اوّل انسان کامل سن، الا، ای صُورت رحمان،
(۲) کہ، دائم حسنونه سجده سروش و مهر و ماہ ائیلر.

امین اوّلان حوادثدن، دو غالمده او عاشیقدير،
(۲) کہ، سن معشوق غیبی نین عاشیگین اوّل پناہ ائیلر.

سعادتلی ایاغی نین طوزو هر باشا کیم قونسا
الینی ارّ دوزور عرشه، آدین صاحب کلاه ائیلر.

بوخاکی جسمیمی مہرین اوڭدُونُون یئلی یاقدیقجا،
گوزوم سیلاب اولور اوّل دم، ہم آهیم کوهی کاہ ائیلر.

(۳) قامو شاه مات اولور شاها فرس فیلا یله فرزین سور،
قاچان کیم بایداق - خالین رُخُون نطعینده شاه ائیلر.

معنبر زولفینه مشک و خطا اویگه نمک اعتدیگجه،
یانار فیکر خطاسی نین اوڭدونا چون گناه ائیلر.

آ، شمس الدین جان پرور، تیتیر، رگؤک، قامواختر (۵)
«حبیبی» عشقین اوڭدوندان کوڭدم دردیله ائیلر (۶)

(۱) سروش = جبرئیل (۲۰) ائشیک = آستانه (۳) فرس =
آت (۴) «شاه مات»، «فرس - آت»، «فیل»، «فرزین»

«بایداق»، «نطع» و «شاه» شطرنجه عاید اصطلاحلار دیر.
(۵) قامو = هامی، بؤتون (۶) کوڭدم = که او دم.

غزل

۳۵

مگر باد صبا زولفون اوجوندان کئی پریشان دیر،
 که، باش و جان و دل هر دم آفاق آلتینداریزان دیر.
 مفرح لعل و یا قوتون خیال و فیکرین ائدلدن، (۱)
 بوجان شیرین، ای دلبر، عجب دلتنگ و حئیران دیر.
 گوزونله زولف شبرنگین گوره لدن جان و دل هر دم
 پریشان حال و آشفته، نزار و زار و گریان دیر.
 قاشینلا کیپرک و زولفون، خط و خالینله هم لعلین،
 اوخویان مصحف جانندان دیر اول آیات قران دیر.
 منی رسوای خلق ائتسه عجب منی دیر غم عشقین
 کی، هر دم ناوک غمزه ن دل و جان ایچره پنهان دیر.
 قیامت قاتین عینیم گوره لدندیر روان ای دوست (۲)،
 بلای ناگهاندیر بو، کیم اول آشوب دوران دیر.
 «حبیبی» درویشین شوقین گوره لدن ای پری پیکر،
 روان آختدینگی گوزدن عقیق و لعل و مرجان دیر.

(۱) ائدلدن = ائله یندن (۲) بومصراعدا «عین» عوضینه
 «اشک» داها مناسب گوزونور

غزل

۳۶

گۈل ياناغۇن اۈزره چۈن اۆل سۈنبۈل سرکش ياتۇر
جمله سرکش ديللر آنا باغلۇ خوش ناخوش ياتۇر.
هرکه حسنۈن كعبه سينده گۆرسه فتان عيىنى نى،
دئر روان محراب ايچينده بيرايكى سرخوش ياتۇر.
جست و چابك بيرعجب اوغروُدۇر اۆل هندۇ سنۈن،
باغ جهاندا ن سيب وگۈل شفتالو وئرۇب خوش ياتۇر (۱).
قاب و قۈسين ايله غمزەن اوخۇنا جان و دلى،
سينەميز ايچينده هم قۇربان وهم تيركش ياتۇر.
گۈزۈمۈن ياشيله آھيم آتшинدن يئر و گۆك،
خشك و تر اولمۇش، «حبىي» هم قۇرۇ هم ياش ياتۇر.

(۱) «باغ جهاندا ن» عوضينه «باغ جاندا ن» اولماليدير.

چین ائليندن چین سحر چون شۆل بت زیبا گلور، (۱)
 ک - آی وگوندن رخلارئی نیئن برتوو زیبا گلور. (۲)
 چون گلور مین نازیله اوّل سرو سیم اندام یار،
 صاناسان مجنونه لیلی، وامیقه عذرا گلور .
 ای که ،قد دلبری سرو- سهی یه بنـزهـدن ،
 راست ائت بالله نظر کیم ، منتها باللا گلور
 مصحف حسنون تفأل ائتدیگیمجه رۆز . و شب ،
 طالعیمده گۆرۈنن بو سوره، تنها گلور .
 هرقاچان باد- سحر دیرتسه مشکین زولفینئی، (۳)
 خاطیریم اولور پریشان، باشیما سئودا گلور .
 حور عینه دعوت ائتمه منی، واعظ وارمـازام،
 حسن ایچینده چونکی شۆل بی مثل و بیهمتا گلور .
 نرگس مخموره دین کیم، تاکی خودبین اولماسین، (۴)
 باغ ایچینده سئیر ائده شۆل گۆزلری شهلا گلور .
 کعبه کویین زیارت ائتمه که باد - صـبا ،
 ائشیگینه هر سحرگاه بی سرو بی پا گلور
 آل الیندن آياغی، قوی آياغیـندا باشونی،
 ساقی زهره جبین، گون یۈزلۈ مهـسیما گلور

قاپۇسۇندا گۇشى حلقە قىلدۇغۇم بۇك - ائشىدم (۵)
 تاكە ، دئىيە رحم ائدىب شۆل عاشىق رسوا گلو
 خستە دل اۆلدۇغۇنا ، غم يئمە ، اى جان ، دمبىدم
 دى سعادەت كىم قولۇنۇ گۇرمگە مۇولا گلو

چۈن «حبىبى» گۇردۇ بۇگۈن دلبرىن دىدارىنى
 سانمانۇن گۇنلۇنە آىرۇق غصەى - فردا گلۇر (۶)

(۱) چىن = مصراعىن باشىندا مملكت آدى دىر ، ايكىنچى
 چىن «كا ملا» ، «بوسبوتون» ، معناسىنا دىر (كاشغرى دە
 چىنگ ، سورتىندە دىر)

(۲) ك - آى = كاي ، كه آى (۳) قا چان = ها چان ، نه وقت
 (۴) دىن = دئىين ، دئىينىز .

(۵) ك - ائشىدم = كه ائشىدم .

(۶) سانمانۇن = سانما آنىن ، سانما اۆنۇن *

آىرۇق = غىرى ، آرتىق دىمكىدەر . ●

عاشیقە، معشوقىنىڭ جۇورۇ صفاسى خوش گلىۋر،
 ايكى عالمىدن اونا بير مرحباسى خوش گلىۋر.
 گۆزلىرىم دردىنە سۈرمە اولماغىچۇن دىمىدىم،
 توتىيائى جۇهرىنىدىن خاك پايى خوش گلىۋر.
 عمر - باقى ساچلارنىدىر، باده وئرمە، اى صنم،
 گۈرۈن اول عمر عزيزى، چۈن بقاسى خوش گلىۋر.
 جملە بۇ خلق جهانىن قىل و قالىنىدىن منە،
 ائشىگىندە ايتلىرى نىن ماجراسى خوش گلىۋر.
 سانا، اى زاهد، بهشت و حور و رضوانى، منە،
 اول بت زىبا نىگارنىمىن لقاسى خوش گلىۋر.
 بو «حبىبى» نىن دعاسىن مستجاب ائت، اى صنم،
 چۈن كرم اھلىنە داعىنىن دعاسى خوش گلىۋر.

(۱) گۆزەچكىلىن بىرطاش، بۇمىراغىن قاغىيە عىبىۋار. *

دور ، ای مرغ - سحر، بالّله ، آغاز ائت ،
 سر - آغازین اؤدُونُو جانگداز ائت .
 مخیّر ائیله عشّاقی نواده ،
 صفاهان یوزونو گؤسته، حجاز ائت .
 ک - او زنگولئیله مرغولی نیگارین ،
 سر زولفینی توتوب رودساز ائت .
 او گلرخ عنجه لبدن بوسه ایسته ،
 آ ، بولبول ، هر نفس ناز و نیاز ائت .
 ائده وک بوسه لیگی ائیله یوره ک (۱)
 شو عود و چنگ و نایی پرده ساز ائت .
 نیگارا ، آیاغیندان صاچینی (۲)
 غبار اولموش رئوسی سرفراز ائت .
 شو مشگین زولفی نین چینی نی چوز گیل (۳)
 بو مسکین عاشیقین عمر ون دراز ائت .
 فمیندیر نقطه ی مؤهوم «حبیبی»
 سن آندان بیر خبر سور ، کشف راز ائت .

(۱) «بوسه لیک» موسیقی اصطلاحیدیر . «یوره ک» عوضینه
 «یوروک» اوخونورسا (یوروک سماعی) یعنی بیر موسیقی
 اصلو و اصطلاحی دیر . (۲) درمک = طوپلاماق ، صاچینی
 در = صاچینی طویلا . (۳) چوز گیل = آچ .

غزل

۴۰

- ای آفتاب دؤلت ، وی کوکب هدايت، (۱)
ای مطلع - تجلّی ، وی نور بی بدایت .
- شمع رخ جمالیّن بیر نور لسم یزل دیر، (۲)
ک - انوارینه بولونماز هرگز آنین نهایت ۳ .
- ای نورمهر عالم، بیرمه دورور که ، یوزون، (۴)
مهرایله ماهه ائیلر هر دمدم سرايت .
- هجرین شبینده مقصود یولونو یاد قیلدیم،
بیر گوشه دن گورونگیل، ای کوکب - هدايت .
- کیپرک لرینله قاشین ، زولفین حرّوفی دیرکی،
سبع المئانیده صحّ اولدو اول کتابت (۵)
- سونبول صاچینی چوزمه کیم، نعجه باش آیاقداء،
قالیر اوجوندان آنین بی جرم و بی جنایت (۶) .
- معشوقی نین ، ای عاشیق ، مهری اودو یئلینه ،
هر دمده آب و خاکه باخ ، ائیلهمه شکایت .
- معشوقه دن خبر کیم بیلیمک دیلرسه ، یانسین ،
عشق اودونا که ، عاشیق بودور اصّح روایت (۷) .
- بی پا و سر فناده قالمیش دورور «حبیبی» ،
لطفونله دست گیر اول ، فضلینله ائت عنایت .

-
- (۱) وی = و ای . (۲) لم یزل = زوال تاپمايان .
 (۳) ک - انوارینه = که انوارینه
 (۴) دۈرۈر = دۈر (۵) سَبْعُ الْمِثَالِی = سورۂ شریفۂ فاتحہ
 صَحَّ اَوْلَدُوْ = تصدیق اۆلدۈ (۶) اَوْجُوْندان = اۈزۈندن،
 اَوْنُوْن سببی ایله . (۷) اَصَحَّ = ان دۆغرۇ .

غزل

۴۱

گُورِه لَدَن زولفِ عَنبرِ باریں ، ای دوست ،
 پریشانِ دیرِ بُو دِل افکارِیْن ، ای دوست .
 یاشارِ دُوقْجا لب - لعلینده خطّین ،
 قیزارِیْر آتش رخساریْن ، ای دوست .
 نه شیرین آب رنگ و خال و خط دیر ،
 شو زیبا صُورتِ پرگارِیْن ، ای دوست .
 بُو گُون ماهیتی سن سن حقیقت ،
 بُو هفت و پنج و نه له چاریْن ، ای دوست .
 عجب آفت دُورُور جان جهانه ،
 اوّ چشم جادویی عیارِیْن ، ای دوست .
 نه رُوشن شمس دین و مهر جانسان ،
 که توتدوْ عالمی انوارِیْن ، ای دوست .
 اوّلُوْبدُور غرق - انوار - تجلّی ،
 «حبیبی» گُورِه لی دیداریْن ، ای دوست .
 یوزون ماهیْن گُورِه ن مهرینه باخماز ،
 اوّ چرخ اطلس دوّاریْن ، ای دوست .

دل صاچیندان اولدو سئودائی مزاج ،
 جانا شیرین لبلریندن ائت علاج .
 عین جاندیر اللریندن زهرناب ،
 سن سیز آب زندگی ملح اُجاج (۱) .
 عنبر - سارا صاچیندان اولدو خاک ،
 نافه ی چین نئجه سی بولا رواج (۲) .
 حسنونین رازین نئجه ساخلیا دل ،
 گیزله مک ممکن می مصباح زجاج (۳) .
 جوهریندن خاک پاکین ، ای صنم ،
 اثریشن باش اولمادی محتاج تاج (۴) .
 بو «حبیبی» دؤنیه و عقباده بس ،
 حضرتیندن غیره ائتمه ز احتیاج
 اولمادان بوباد و آتش خاکیمیز ،
 ماه - مهرینله بولایدی امتزاج (۵) .

(۱) ملح = دوز . اُجاج = آجی .

(۲) نافه = ختن آهوسوندان حاصل اولان مشک .

(۳) مصباح = چیراق . (۴) اثریشن = چاتان .

(۵) بولایدی امتزاج = قاریشایدی .

دۆن گۆردۆم اوّل نىگارى طربناك و ارجمند، (۱)
 كافور اليك دسته له ميش عنبرين كمنند
 باخديم شكنج طره سينه زار و مسهتمند
 بير شخص ناتوان اوْتورور گردنيستنده بنند
 - كيىدير بومسكين، اوّل نه رسن دير؟- دئديم، دئدى: (۲)
 - زولفيم كمندى توْتساغى جانين دۇرور سنين (۳)

چكەمىش جىمالە فەر و دم و عىز و جاھىيُننى،
 غىبىرلە دۆلدۈرۈپ ، باشا اگمىش كلاھىيُننى،
 ابرىن يۈزۈندىن الدى و عرض ائتتى ماھىيُننى،
 گۆردۈم يۈزۈندە دانەي خال سىياھىيُننى،
 - شۆل مشك لالە اۈزرە نەدىر؟ - دىدىم، دىدى :
 - جانىندا عىس داغ نىھانىن دۈرۈر سىنىن.

لعل و گوهر دیشیلہ یاپیشمیش دوداغینہ ،
مشک خطن هوسدن اولاشمیش یاناغینہ ،
درّ نجف هوادن آسئلمیش قولاً غینہ ،
چوځ دانه - دانه نسنه توكولموش آياغینہ (۴)
- هئی - هئی ،بو نه عقیق یمن دیر ؟ - دئدیم ،ئدی :
- گوزدن آخان جیگرده کی قانین دورور سننن .

گشتايله چىخدى گلشنه اۆل سرو گلزار،
 الوان ميوه دامنينه تۆكدۇ شاخسار،
 من گوردۇم آندا پسته و بادام و سيب و نار،
 بير مرغ اۆخوردۇ عارض باغيئندا زار - زار،
 - اۆل مرغ نه مرغ، بۇنه چمن دير؟ دئديم، دئدى :
 - باغ چمنده مرغ روانين دۇرۇر سـنـين .

(۵)
 گۆز گوردۇگۈنجه گۈلۈم اۆلۈر حسنۈ مائىلى،
 ائىلر دلى بۇ شيوه ايله نئجه عاقىلى،
 سحر ائيله ميش يوزۈنده يئنه چاه بابىلى،
 بند ائتميش آندا بير نئجه صاحب نظر دلى،
 - چين سۆيله، بۇنه چاه ذقن دير؟ دئديم، دئدى : (۶)
 - اى چۆخ خطالى، كندۇ مكانين دۇرۇر سـنـين (۷)

ياشيم يۇرۇدۇ سۇ كىمى اۆل سـرـو سۈيـنه،
 گۆز باخا قالدۇ، زۇلف و خط و روى و مۈيـيـه (۸)،
 پيرانه سر گۈنۈل آخىب اۆل قىدى جۈيـيـنه،
 آلداندى طفل تك دل آئين رنگ و رۈيـيـنه،
 - بۇ نه خۇسته سرو سمن دير؟ - دئديم، دئدى :
 - بخت سعيده و عمر - جوانين دۇرۇر سـنـين .

نرگس اوڭياندى ، بۇ چمن دامن و جامە خواب،(*)
 گۈل چيخدى ، پيرهن ياخاسيئندان آچيپ نقاب،
 تېب دۈشۈدۈ جانە ، جملە آفاقى تۈتدۈ تاب
 اول دم كى ، دۈغدۈ قىلەي مشرقدن آفتاب
 - بىر ذرە گۈردۈم آندا ، دهن دير ! دئديم ، دئدى ؛
 - بۇ سۆز يقين ، «جىيى» ، گمانين دۈرۈر سنيين

-
- (۱) دون = دونن . (۲) رسن = ايپ . (۳) تۇتساق =
 دۇستاق . جانين دۈرۈر = جانين دير . (۴) نسنه =
 شئى . (۵) حسنو = حسنو ، حسنون ، گۈزەللىگين .
 چاه ذقن = زىندان . (۶) چين = دۈغرۇ .
 (۷) كندو مكانين دۈرۈر = اعوز يئرين دير .
 (۸) باخا قالدئى = باخا - باخا قالدئى .
 (۹) مصراع بۇتغۇ دگيل (*)

قطعه

صفا هنگامیْدیر، عشرتدمیدیر، ای گولی رعنا،
آچیل باغ لطافتده گورونسون پرچمین، جانا،
منور ائیله سین رویین دل عشاق غمخوارا،
دل ناشادی شادائیله، بودور خاصیت معنا.

(تَشْكُر)

الیمیزده اولان کتابین چیخماغیندا اؤز یاردیملار-
ینی اسیرگه مه ییب و بوایشده گؤنؤللؤ زحمت چکن لردن:

۱- جناب آقاي دوکتور حمید نطقى کتابى یازماقدان
اؤنجه اصلی متننى اوخویۇب و منیم نئجه ایشه باشلاماغیم
اؤچون اؤز دگرلى فکرلرینی بویوردولار و ایش ایچینده
گرهک لی اولان یاخشى یوللارگؤسته ردیلر .

۲- دوستلاردان آقاي منظوری خامنه ای بؤکتابین با-
شدان باشا بؤتؤن متنینی زحمت چکیب تایپ ائدییدیلر .

۳- آقاي عوض حبیب زاده کتابین جلدطرحینی چکیبلر،

و ۴- آقاي دوکتور سید هادی شفائیه جلد حقیقنده
بیر پارا اصلاحی نظر وئردیلر .

۵- آقاي علی تبریزی کتاب اؤچون کاغذ تهیه ائله -
دیلر بو دؤسلارین ها مؤسیندان تشکرا ائدیرم . دؤغما-
دیلیمیز و فرهنگیمیزه ثمره لی زحمت چکیب موفق اولما
لارینی آرزو ائدیرم .

لغت

ائیدور = سۆيلر، خطاب ائدهر
 قوتلۇ = كوتلۇ = مبارک، خوشبخت
 علم لدنى = آله وئرگيسى اۇلان علم
 لاي عقل = عقلين ايتيرميش
 لم يزل = آله، اورتا دان گئتمه يين
 رهبان = راهبلىر، تارك دنيا لار
 صانع = يارادان، صنعتكار
 سنجيلئيين = سنين كيمي
 طرّء طرّار = داغئنيق صاچ
 سروش = ملك، جبرئيل
 فرز = شطرنجده وزير
 فرهس = شطرنجده آت
 هما = عنقا قوشو، جنت قوشو
 شاب = گنجلىك، جوانلىق
 قاب قوسين = قاشلار ااشاره دير
 دستار = عما مه، چالما، ساريق
 صراط المستقيم = دوز و دوغرۇيول
 يئنگى = يئنى، تزه
 ماسوا = بوندان باشقا
 مصباح = ايشيق، چراغ

قبيجه = دؤن
 دۇخان = توستو
 زواج = بيللور، شيشه
 لؤلؤ = قيمتلى داش
 منشور = يايئلماش
 مسبع = يئدئ دن بير
 ناب = خالص
 رز = تهنك، مؤو
 روضه = باغچا
 اوشانور = دوشور
 فم = آغيز
 خط = ياناق
 جبين = آئين
 جبّه = اوست گئيم
 مستور = اورتولۇ
 دير = راهبه خانا
 دهر = عالم، طبيعت
 عقبا = آخرت
 دورد = شرابين خلطى
 عين = گوؤ

XV-ci esrin qudretli şairi

HEBİBİ

yazan ve düzenleyen :

H. M. SAVALAN

1981

AA

xv-cı esrin qudretli şairi

HEBİBİ

yazan ve düzenleyen :

H. M. SAVALAN